T.C KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNDE İÇ MEKÂN TASARIM ANALİZLERİ ve BAKÜ İÇERİŞEHİR "ŞİRVANŞAHLAR SARAYI" ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lale CABAROVA

KOCAELİ, 2017

T.C KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
İÇ MİMARLIK BİLİM DALI

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNDE İÇ MEKÂN TASARIM ANALİZLERİ ve BAKÜ İÇERİŞEHİR "ŞİRVANŞAHLAR SARAYI" ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Lale CABAROVA

Danışman Öğretim Üyesi:
Doç. Dr. Didem ERTEN BİLGİÇ

KOCAELİ, 2017

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İÇ MİMARLIK ANA BİLİM DALI

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNDE İÇ MEKAN TASARIM ANALİZLERİ ve BAKÜ İÇERİŞEHİR "ŞİRVANŞAHLAR SARAYI" ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Lale CABAROVA
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 17.01.2018/02

Danışman	**: Doç. Dr. Didem ERTEN BİLGİÇ**	**(İmza)**
Juri Üyesi	**: Doç. Dr. Deniz DEMİRARSLAN**	**(İmza)**
Juri Üyesi	**: Yrd. Doç. Dr. Özgü ÖZTURAN**	**(İmza)**
Juri Üyesi	**: Prof. Dr. Ünal DEMİRARSLAN**	**(İmza)**
Juri Üyesi	**: Yrd. Doç. Dr. Sibel DEMİRARSLAN**	**(İmza)**

KOCAELİ, 2017

ÖNSÖZ

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup, bana yardımcı olan çok sevdiğim değerli tez danışmanım Doç.Dr.Didem ERTEN BİLGİÇ'e teşekkürlerimi sunarım. 'Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi' ile ilgili kaynak aramak için yardım talep ettiğim Bakü'de faaliyet gösteren Prof.Dr.Kamil İbrahimov'a derin teşekkürlerimi bildiriyorum. Bu zorlu tez sürecinde bana destek veren değerli arkadaşlarıma, tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen hep yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Lale CABAROVA

20.12.2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET iv
ABSTRACT v
RESİM LİSTESİ vi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ ÜZERİNE KURAMSAL ANLATIMLAR

1.1. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI 2
1.2. BİNALARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİ GEREKTİREN FAKTÖRLER 3
1.2.1. Tarihsel ve Toplumsal Faktörler 3
1.2.2. Çevresel Faktörler 5
1.2.3. Ekonomik Faktörler 7
1.2.4. Politik Faktörler 9
1.2.5. Kültürel faktörler 10
1.3. BİNAYA UYGUN "İŞLEV" SEÇİMİNİ ETKİLEYEN NEDENLER 11
1.3.1. Binanın Mekânsal ve Hacimsel Durumu 12
1.3.2. Binanın İşlevsel Kurgusu 14
1.3.3. Binanın Konumu 14
1.3.4. Dolaşım Elemanları 16
1.4. BİNALARA YAPILABİLEN MÜDAHALELER 17
1.4.1. Mekâna Yapılan Müdahaleler 17
1.4.2. Yapının Strüktürel Sistemine Yapılan Müdahaleler 18
1.4.3. Tesisat Sistemine Yapılan Müdahaleler 19
1.4.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler 21
1.4.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler 22
1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN KORUMAYA DEĞER YAPILARDA İÇ MEKÂN MÜDAHALELERİNE YÖNELİK ANALİZLER 23
1.5.1. Teknik Analizler 23
1.5.2. İşlevsel Analizler 24
1.5.3. Estetik Analizler 25

İKİNCİ BÖLÜM

BAKÜ İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI SALONLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

2.1. AZERBAYCAN VE BAKÜ 27

2.2. BAKÜ-İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI TARİHİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN İÇ MEKÂN KURGUSU ANLATIMI 29
2.2.1. Şirvan Devletinin Tarihi 29
2.2.2. "Şirvanşahlar Sarayı" Binası ve Yakın Çevresinin Anlatımı 31
2.2.3. "Şirvanşahlar Sarayı" Binası ve Salonlarının Anlatımı 31
2.2.4. Divanhane 44
2.2.5. Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi 45
2.2.6. Keykubad Camisi 47
2.2.7. Murad Kapısı– "Doğu Kapısı" 48
2.2.8. Şah Camisi – Saray Camisi 49
2.2.9. Şirvanşahlar Türbesi 52
2.2.10. "Şirvanşahlar Sarayı" Hamamı 54
2.2.11. Ovdan (Su Deposu) 56
2.2.12. Şirvanşahlar Sarayı`Nın Yıpranma Ve Koruma Süreci 58
2.3. BAKÜ İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI SALONLARININ YENİ İŞLEVİNİN İÇ MEKÂN MÜDAHALELERİNE YÖNELİK ANALİZLER 60
2.3.1. Zemin Kattaki Bayıl Kalesi Odasına Yönelik Analizler 61
2.3.1.1. Teknik Analizler 62
2.3.1.2. İşlevsel Analizler 65
2.3.1.3. Estetik Analizler 65
2.3.2. Birinci Kattaki Taht-Taç Salonuna Yönelik Analizler 66
2.3.2.1. Teknik Analizler 70
2.3.2.2. İşlevsel Analizler 70
2.3.2.3. Estetik Analizler 71
SONUÇ 72
KAYNAKÇA 74
ÖZGEÇMİŞ 82

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNDE İÇ MEKÂN TASARIM ANALİZLERİ ve BAKÜ İÇERİŞEHİR "ŞİRVANŞAHLAR SARAYI" ÖRNEĞİ

ÖZET

Korunmaya değer bir yapının yaşamını sürdürebilmesi için ne şekilde işlevlendirildiği önemlidir. Küreselleşen Dünya'da "aynılaşma" bir tepki olarak çıkan kültürel unsurların ön planda değerlendirilmesi konusunun mimari alanda bir sonucu olarak da yorumlanabilecek olan yeniden işlevlendirme kavramı; kullanımını kaybetmiş bir yapının özgün yapısına zarar vermeden ona yeni bir işlem uygulayarak farklı amaçlarda kullanımının değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu tür işlem korumaya değer bir yapının yaşamını sürdürebilecek ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlarken kültürün devamlılığını sağlayacaktır.

Bu tanımdan harekete bu tez çalışmasında önce tarihi eserlerin yeniden işlevlendirilmesi üzerine kurumsal anlatımlar yapılmıştır. Yeniden işlevlendirme kavramı, binaların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren faktörler, binaya uygun "işlev" seçimini etkileyen nedenler, binalara yapılabilen müdahaleler, yeniden işlevlendirilen korumaya değer yapılarda iç mekân müdahalelerine yönelik analizler başlıkları ile konu irdelenmiştir.

Tez çalışmasına inceleme konusu olarak seçilen, Bakü'de bulunan "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" önceden Şah Sarayı olarak kullanılmış günümüzde müze olarak değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasında anlatılan kurumsal bilgiler ışığında "Şirvanşahlar Sarayı" zemin katındaki "Bayıl Kalesi Odası" ve birinci katındaki "Taht-Taç Salonu"nda incelemeler yapılmış ve salonların yeni işlevine ilişkin iç mekân müdahalelerine yönelik analizler çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakü, 'Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi', Yeniden İşlevlendirme.

INTERIOR DESIGN ANALYSES IN RE-FUNCTIONING OF HISTORICAL MONUMENTS AND EXAMPLE OF "PALACE OF THE SHIRVANSHAHS" COMPLEX IN BAKU

ABSTRACT

It is important how to do re-functioing of a structure which is worthy to protect to increase its life. In the globalizing world there is an understanding for the topic of "evaluation of cultural elements on the front panel" which can be interpreted as a result of the architectural field as re-functioning concept; can be defined as an evaluation of a structure, that has lost its use, to use it for different purposes by doing re-functionin process without harming the original structure. This type of work will increase the life of a structure which is worthy to protect and will help in conveyingit to future generations, while ensuring the continuity of the cultures.

In this study, institutional narratives were made on the re-functioning of historical monuments. The subject was examined in terms of the concept of re-functioning, required factors for the re-functioning of buildings, the factors that affect the choice of "re-functioning method",the interventions that can be done to the buildings and the analysis of interior interventions in worthyre-functioning structures.

The "Palace of the Shirvanshahs" in Baku, which was chosen as the subject of examination for the thesis study, was used as a Shah Palace in the past and it was evaluated as a museum today.

The information described in the thesis study was made in "Bayıl Castle Hall" on the ground floor and " Throne – Crow Hall" on the first floor of "Palace of the Shirvanshahs" and analysis related to the new interiors of the halls were studied.

Keywords: Baku, "Palace of the Shirvanshahs" Complex, Re-Functioning.

RESİM LİSTESİ

Resim 1.1 : Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı **4**
Resim 1.2 : Mecidiyeköy'deki Likör Fabrikası **6**
Resim 1.3 : Gölcük – Kazıklı Kervansarayı **7**
Resim 1.4 : Şeki Han Sarayı **8**
Resim 1.5 : Dolmabahçe Sarayı **10**
Resim 1.6 : Büyük Mabeyn Köşkü **11**
Resim 1.7 : Nahçıvan Han Sarayı **13**
Resim 1.8 : Nizami Gencevi Adına Milli Azerbaycan Edebiyat Müzesi **15**
Resim 1.9 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi **17**
Resim 1.10 : İstanbul`daki Rahmi Koç Endüstri Müzesi **19**
Resim 1.11 : Rahmi Koç Endüstri Müzesi **20**
Resim 1.12 : Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı **21**
Resim 1.13 : Cibali Tütün Fabrikası **22**
Resim 2.1 : Azerbaycan Cumhuriyeti`nin yerküre üzerindeki konumu…….. **.27**
Resim 2.2 : "İçerişehir" Surları`nın ana giriş kapısı **28**
Resim 2.3 : Bakü – İçerişehir`in harita üzerindeki konumu **28**
Resim 2.4 : İçerişehir`de kronolojik tarihe göre sıralanmış tarihi yapılar **30**
Resim 2.5 : "Şirvanşahlar Sarayı"nda yapıların vaziyet planı **31**
Resim 2.6 : "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin XV y.y`daki perspektiv durumunu gösteren bir sunum **32**
Resim 2.7 : Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin doğu-batı kesimi **33**
Resim 2.8 : Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin kuzey-güney kesimi **33**
Resim 2.9 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası ana girişi **33**
Resim 2.10 : Bayıl Kalesi taşları, "Şirvanşah Sarayı"nın orta avlusu **34**
Resim 2.11 : Zemin katta yerleşen Bayıl Kalesi maketi **34**
Resim 2.12 : Bayıl Kalesi, deniz suyunun inmesinden önce **35**
Resim 2.13 : Bayıl Kalesi`nin Hazar Denizi`nde ki kalıkları **35**
Resim 2.14 : Bayıl Kalesi depremden sonra, arkeolojik araştırmalar zamanı **35**
Resim 2.15 : Zemin katta oda 12`de sunulan arkeolojik tanıtımı **36**
Resim 2.16 : Zemin katın doğu salonunda yerleşen XVIII-XX y.y. ait su kabları ... **36**
Resim 2.17 : Zemin katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait lambalar **36**
Resim 2.18 : Zemin katın doğu salonunda yerleşen XVIII-XX y.y. ait su kabları ... **37**
Resim 2.19 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası birinci kat **37**
Resim 2.20 : Birinci katın güney salonunda sergilenen "Şirvanşahın Askerleri" **38**
Resim 2.21 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. – Şirvanşahlar devrinde kullanılan araç – fayton **38**
Resim 2.22 : Birinci katta sergilenen "Şirvanşahlar Sarayı"nın farklı dönemlere ait fotoğrafları **38**
Resim 2.23 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; Kur`an-i Kerim, banyo terliği **39**
Resim 2.24 : Birinci katta sergilenen Şahın dönemine ait Milli kıyafetler **39**
Resim 2.25 : Birinci katta sergilenen süs eşyaları **39**
Resim 2.26 : Birinci katta yerleşen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; küpeler ve pirinç ezen **40**
Resim 2.27 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar **40**

Resim 2.28 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; gece lambası ve takılar..... **40**
Resim 2.29 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar **41**
Resim 2.30 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar – Şirvanşahlar devrinde kullanılan su kabı **41**
Resim 2.31 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar – lamba **41**
Resim 2.32 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, tepsi..... **42**
Resim 2.33 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, ibrik..... **42**
Resim 2.34 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katın salonunda yerleşen "İçerişehir Maketi"..... **43**
Resim 2.35 : İçerişehir maketi üzerinde "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" gözükmektedir..... **43**
Resim 2.36 : Resmi kabul törenlerinin ve devlet toplantılarının yapıldığı Divanhane`nin 1984 ve restorasyon çalışmalarından sonra..... **44**
Resim 2.37 : Resmi kabul törenlerinin ve devlet toplantılarının yapıldığı Divanhane` nin 1998 yılına ait a) planı b) kesiti **44**
Resim 2.38 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi..... **45**
Resim 2.39 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi`nin cephe fotografı..... **46**
Resim 2.40 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi`nin 2015 yılına ait iç mekan fotografı. **46**
Resim 2.41 : Keykubad Camisinin yangından sonra kalan sütünlarının parçaları..... **47**
Resim 2.42 : Keykubad Camisi ve Seyid Yahya Bakuvi Türbesi..... **47**
Resim 2.43 : Murad Kapısı – Doğu Kapısı Portalı girişini gösteren..... **48**
Resim 2.44 : Murad Kapısı – Doğu Kapısı Portalı girişini gösteren..... **49**
Resim 2.45 : Şah Camisi – Saray Camisi`nin 22 m`lik minaresi **49**
Resim 2.46 : Şivanşahlar Camii`nin Taş işçilikli penceresi **50**
Resim 2.47 : Şah Camisi – Saray Camisi`nin 1998 yılına ait kesiti..... **50**
Resim 2.48 : 1918 yılında yaşanan soykırım olayları ile tahrip olmuş Şah Camisi ve Şirvanşahlar Sarayı binasının durumu **51**
Resim 2.49 : Saray Camisi`nin 2015 yılına ait iç mekan fotoğrafı **51**
Resim 2.50 : Saray Camisi`nin Kubbesi`nin 2014 yılına ait bir fotoğrafı..... **51**
Resim 2.51 : Şirvanşahlar Türbesi'nin girişi..... **52**
Resim 2.52 : Şirvanşahlar Türbesi`nin 2015 yılına ait iç mekan fotoğrafı **53**
Resim 2.53 : Şirvanşahlar türbesinin 1998 yılına ait plan şeması..... **53**
Resim 2.54 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamı **54**
Resim 2.55 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamının kubbesi **55**
Resim 2.56 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamı **55**
Resim 2.57 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamının vaziyet planı **56**
Resim 2.58 : "Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı – metal işçiliği olan giriş kapısı..... **56**
Resim 2.59 "Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı **57**
Resim 2.60 : a)"Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı`nın girişi, merdivenler..... **57**
Resim 2.61 : Murad Kapısı, sol tarafta yerleşen Seyid Yahya Bakuvi`nin türbesi ve ona bitişik olan Keykubad Camisi **58**
Resim 2.62 : 1858 yılında Rus askerleri tarafından eski duvarların yerine yapılmış duvarlar, eğmeç, ağaçtan yapılmış sütun da gözükmektedir, "Şirvanşahlar Sarayı" binası birinci kat..... **59**
Resim 2.63 : "Şirvanşahlar Sarayı" – Keykubad Camisi ve XIX y.y. Rus askerlerinin Sarayın cephesine yaptıkları merdiven gözükmektedir **59**
Resim 2.64 : "Şirvanşahlar Sarayı" – Şah Camisi ve Saray binası gözükmüktedir.. **59**

Resim 2.65 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katının planı **61**
Resim 2.66 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katındaki 27 odayı gösteren planşeması **61**
Resim 2.67 : Zemin katında bulunan Bayıl Kalesi odası **62**
Resim 2.68 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katında bulunan 'Bayıl Kalesi' odası **63**
Resim 2.69 : Bayıl Kalesi odası`nda projeksiyon aracılığı ile belgesel film izleme alanı **64**
Resim 2.70 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katında bulunan 'Bayıl Kalesi' odasının planı **64**
Resim 2.71 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katında yerleşen odalar **66**
Resim 2.72 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katındaki 25 odayı gösteren plan şeması **67**
Resim 2.73 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının yapılma aşaması **67**
Resim 2.74 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katı, Taht – Taç salonu **68**
Resim 2.75 : "Şirvanşahlar Sarayı"nın Kubbesi, birinci kat, Taht – Taç salonu **68**
Resim 2.76 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası, birinci katta "Azerbaycanda Müzik" mekanında yerleşen sergi standı – Milli müzik aletleri **69**
Resim 2.77 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası, birinci kat Taht-Taç salonu **69**
Resim 2.78 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası, birinci kat Taht-Taç salonu **69**

GİRİŞ

Yaşam düzeni içerisinde işlevini yitiren tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek yaşatılması düşüncesinin farklı uygulamaları tüm Dünya`da izlenebilmektedir. Bu uygulamalar, yapının özgün işlevinin dışında bir işleve yönlendirilmesi ya da özgün işlevi ile yaşama devam ettirilmesi yönünde olabilmektedir. Kültürün mimari miras değeri taşıyan yapılarda geleceğe aktarılmasında yeniden işlevlendirme konusu önemli rol oynamaktadır.

Tarihi yapının yeniden işlevlendirme sürecinde uygulanacak olan yeni işlev seçimi binanın tarihsel, toplumsal, ekonomik, politik, kültürel değerlerine uygun olmalıdır. Bu değerleri sağladıktan sonra yapının iç mekânında oluşturulacak olan yeni mekânların hacimsel ve fiziksel durumu ile uygun olması gerekmektedir.

Yeniden işlevlendirilecek olan yapının tarihi, konumu, çevresi ile olan ilişkisi, tasarlanma amacı ve mimari özelliklerinin bilinmesi ve öğrenilmesi gerekmektedir. Bu özelliklerle beraber yapının strüktür, taşıyıcı sistemi ve malzeme uyumu gibi ölçütleri göz önünde bulundurulması önemlidir.

Bu tezde, yeniden işlevlendirilmiş yapı olarak Bakü "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" incelenmiştir. Yapı üzerinde uygulanan düzenlemeler ve mekânsal değişimler incelenerek yeniden işlevlendirme sürecinde mevcut durumu saptanmış, yapılan değişikliklerin yapının mimari ve donatıların birbiriyle ilişkisi irdelenmiştir.

Bu tezde, günümüzde uygulamaları artarak devam eden yeniden işlevlendirme kavramına ilişkin yapılan kurumsal açıklamalarla inceleme alanı olarak seçilen "Şirvanşahlar Sarayı"nın zemin katındaki "Bayıl Kalesi" salonu ve birinci kattaki "Taht-Taç" salonunun yeniden işlevlendirme aşamalarında yapılan iç mekân müdahalelerine ilişkin teknik, işlevsel ve estetik analizlerin yapılması ve bu analizlerin daha sonra yapılacak bu konudaki çalışmalara altlık oluşturması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ESERLERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ ÜZERİNE KURAMSAL ANLATIMLAR

1.1. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI

Tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması ve yaşamımızın bir parçası olarak kalması, onları işlevlerini kaybettiklerinde nasıl değerlendirdiğimize ve hayata dahil ettiğimize bağlıdır. Tarihi eserlerin süreç içerisinde gerek işlev değişikliği gerekse de tadilatlar dolayısıyla yapılan eklemeler ile doğal görünümünün zarar verdiği, özgün halini kaybedebildiği bilinmektedir. Bu yapıların restorasyonları sırasında tarihteki önemini göz önünde bulundurup özüne zarar vermeden düzenlemeler ve onarımlar yapılması, yapıların gelecekteki rolü ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarımı açısından önem taşımaktadır.

Tarihi yapıları geleceğe taşıma yöntemlerinden biri olan yeniden işlevlendirme; zamanla özgün işlevini kaybetmiş tarihi yapıların belirli ilkeler ile yapısal özellikleri korunarak, yeniden fonksiyon verilmesi ya da işlevleri devam eden ancak konfor koşulları eskiyen tarihi yapıların güncelleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Çevresel özellikleri nedeniyle korunması istenen yapıların yeniden kullanımlarında, yeni işlevin dış görünümü bozmadan gerçekleştirilmesi arzu edilir. Bu bağlamda yapılar belli gruplara ayrılmışlardır. Bu binaların kurtarılması için tek ekonomik yol olan yeniden kullanım sırasında, iç düzenlemede daha esnek uygulamalara gidilmesi söz konusudur. Örneğin; yangın, bakımsızlık nedeniyle döşeme ve tavanlarını yitirmiş ve ilk tasarıma ait yeterli veri bulunmayan 2. gurup yapılarda, yeni bir iç düzenleme yapılmasına izin verilebilir. Çok önemli mimari öğeler, plan ve iç mekân değerlerine sahip olan 1. grup yapılarda ise yeni kullanıma elverişli, serbest iç düzenlemeler uygulanmaktan çok tarihi mekânların anısını sürdüren düzenlemelere gidilmesi doğrudur (Ahunbay, 2011).

Yeniden işlevlendirme; korumaya değer özgün işlevini kaybetmiş ve eskime durumunda olan tarihi yapıların sahip oldukları belirli ilkeler ile yapısal özellikleri

korunarak yeniden kullanımı ve güncelleştirilmesi demektir. Bu değişim binalarda doğru uygulanması ve tarihsel mirasa zarar vermeyerek kullanılması arzu edilmektedir.

1.2. BİNALARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİ GEREKTİREN FAKTÖRLER

Tarihi yapılar, zaman ilerledikçe ilk kullanım amaçlarını kaybederek farklı amaçlarda işlevlerini sürdürebilirler ya da sahip oldukları işlevler güncelliğini yitirdiğinde yeni işlevler ile kullanımlarına devam edilebilir. Yapının fonksiyonlarındaki değişiklikler veya binanın çevresindeki alanın özellik değiştirmesi mevcut bina ve fonksiyonel isteklerin uygunluğunu zorlamaktadır.

Ancak bu fonksiyon değişiklikleri binaya uyum sağlayarak doğru bir şekilde uygulanırsa yapının kullanımına devam edilebilmektedir. Bu durum sağlanamadığı halde bina fonksiyonunu kaybeder ve harabeye dönüşür ve gelecek nesillere aktarılamaz. Ülkelerin yürüttükleri politik duruşlar ve kültürel değerlere bakış açıları yapıların yeniden işlevlendirilmesini gerektiren faktörler olarak başlıklar halinde irdelenmelidir.

1.2.1. Tarihsel ve Toplumsal Faktörler

Tarihi yapılar, yapıldıkları dönemdeki toplumun manevi değerlerini yansıtan, geçmişi gelecek kuşaklara aktaran kültürel değerlerdir. Toplumlardaki koşulların, ihtiyaçların ve değerlerin sürekli değiştiği bir zamanda toplumsal yapı da değişimlere maruz kalmaktadır. Bu değişimler de tarihi yapıları kullanım şekilleri yönünden etkileyebilmektedir.

Tarihin ve kültürün simgesi olan ve korumaya değer yapıların değerlendirilmesi ve kamu hizmetine sunulması için, bu tür yapıların kullanım sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Yapılarda uygulanan değişimler onların sahip oldukları işlevleri sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinde etki gösterebilir. Önemli olan korumaya değer nitelikteki bir yapının özgünlüğünü sağlamak ve onları yeniden işlevlendirip değerlendirilmesidir. Aksi takdirde geleceğe aktarılması gereken özelliklere sahip olan tarihi yapının yerine farklı özellikleri olan bir yapının

konulması, o yapının tarihteki varlığını silmekte ve toplumsal belleğe ve özgünlüğe zarar vermektedir.

Bu tip yapılara örnekler verilecek olursa, toplumdaki ihtiyaçların ve değerlerin sürekli değişimi ile defalarca yeniden işlevlendirilmeye maruz kalan eserlerden biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1520'de tahta çıkan onuncu padişahı Sultan Süleyman'ın eşi Haseki Hürrem Sultan için 1556 -1558 yıllarında dönemin baş mimarı olan Mimar Sinan'a yaptırdığı Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı'dır. Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı inşa edildiği tarihten 1910'a kadar aralıklı da olsa hamam olarak kullanılmıştır. Daha sonra Osmanlı Devleti'nin topraklarının işgali sırasında Fransızlar tarafından mahkeme salonu, daha sonra Belediyenin benzin deposu ve Devlet Matbaası deposu olarak kullanılmış, özellikle son kullanım döneminde önemli ölçüde yıpranmış ve iç mekânına müdahalelerde bulunulmuştur. 1930 yılında Asar-ı Atika Encümen-i Daimi'since (Başbakanlık Devlet Arşivleri) hamamın geçici bir süreyle sergi alanı olarak kullanımına izin verilmiş ve bu süreçte de iç mekân müdahaleleri devam etmiş; yapının orijinal işlevi ile kullanılmaması nedeni ile mevcut ısıtma tesisatı atıl durumda kalmıştır. Yapı son olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı-Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü'nün (DÖSİM) halı satış mağazası olarak kullanılmıştır. Yapıda 2007 yılında son restorasyon çalışmaları başlamıştır ve hamam işlevine geri döndürülmüştür.

Bu özellikleri ile yapı tarihsel ve toplumsal faktörlerin etkisinde yapıldığı yıldan günümüze defalarca işlev değiştirdiği için yeniden işlevlendirme konusuna iyi bir örnektir.

Resim 1.1 : Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı, 2017 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL:1)

1.2.2. Çevresel Faktörler

Yapının bulunduğu çevreye yapılan işlevsel ihtiyaç müdahaleleri ve değişimler yapının yeniden işlevlendirilmesine neden olabilir. Çünkü yapının çevresiyle olan etkileşimi ve iletişimi onun fonksiyon değişimini de beraberinde getirir.

Bu sebeple, yeniden bir işlev yüklenen yapının çevresiyle uyumu ve paylaştıkları tarihi nitelikler yeniden ele alınmalı ihtiyaç duyulan işlev doğrultusunda tekrar yorumlanmalıdır. Böylece, bina çevresi ile beraber değer kazandırılarak toplum zihnindeki yeri ve önemi korunmuş olur.

Yeniden işlevlendirilen bir yapının yakın çevresinde devam ettireceği etki dışında, dünya genelinde de ekolojik anlamda önüne geçeceği olumsuz etkilerden de bahsetmek gerekir. Yeniden işlevlendirme, yeniden kullanmak yerine yıkılarak yeni bir bina yapılması gereği duyulan yapıların yıkımı sonucunda, harcanacak enerji, inşaat artıklarının kaldırılması ve taşınması için gerekli enerji çoğunlukla petrol türevi yakıtlardan elde edilecek, bunun sonucunda da dünyanın enerji kaynakları azalmış olacaktır. Bununla beraber bu işlem sırasında ortaya çıkan atık gazlar sebebiyle çevresel kirlenme oluşacaktır. Ayrıca kullanılamayan inşaat artıklarının ve molozlarının terk edileceği bir alan bulunacak ve dünya üzerindeki çevre kirlenmesine yeni bir katkı daha yapılacaktır. Yeni bir yapı inşa etmek için gerekli olan enerjiyi, yapı malzemelerinin elde edilişi ve hammaddeyi, bu hammaddeler için gerekli doğal kaynaklar düşünüldüğünde, yeniden işlevlendirme, çevreye saygılı ve tutumlu, doğal kaynakların daha az kullanılması ve doğal çevrenin daha az kirletilmesi esasına dayalı bir üretim tekniği olarak karşımıza çıkmaktadır (Selçuk,2006). Diğer bir değişle bu konu, sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde ele alınan önemli alt başlıklardan biridir.

Örnek olarak; 1930 yılında Fransız Mimar Robert Mallet Stevens tarafından inşa edilen Mecidiyeköy'deki Likör Fabrikası, 2006 yılında "Endüstriyel Miras" kapsamında 2 no`lu Koruma Kuruluşu`na kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. 2011 yılında satın alındıktan hemen sonra dağıtılmıştır, yapı mimari değeri ile değil arsa fiyatı ve arsa üzerine yapılacak olan çok katlı inşaat ile dikkatleri çekmiştir.

Resim 1.2 : Mecidiyeköy'deki Likör Fabrikası`nın 2008 yılına ait fotoğrafı ve Quasar İstanbul binası (Kaynakça: URL: 2)

Konuya örnek olarak seçilen, Gölcük – Kazıklı Kervansarayı, XVI y.y. ortalarında inşa edilmiştir. 1550 yıllarında Hacı Hamza Bin İvaz tarafından yaptırılan kervansaray, Osmanlı İpekyolu güzergahı üzerindeki bir menzil olarak inşa edilmiştir. Konaklama amacı ile kullanılan bu kervansaray yaşanan depremlerin etkisiyle zarar görmüş, bir süre depo olarak kullanıldıktan sonra, Zobuoğlu Hasan`a Kurtuluş Savaşı`nda gösterdiği başarılardan dolayı tahsis edilmiştir. Zobuoğlu ailesinin mülkü olan yapı, 1999 yılında yaşanan Marmara depremine kadar sebze ve meyve ekim alanı olarak kullanılmıştır.

Zamanla tahrip olan Kazıklı Kervansarayı`nı olumsuz koşullardan kurtarıp korumak ve kamu yararına yeniden kullanılmasını sağlamak amacı ile, Gölcük Belediyesi tarafından restorasyon ve ek iç yapı projesi hazırlanmıştır. Tasarlanan yapının özgün duvarları restore edilmiş, duvarlardan 2,5 m. içeride ek bir kültür yapısı tasarlanmıştır. 343 kişilik konferans salonu, fuayesi, gezinti ve dinlenme alanları ile 10 bin metrekarelik renkreasyon alanı bulunmaktadır. 2010 yılında tamamlanan yapı günümüzde Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Bu proje, Kocaeli Üniversitesi`ne ait olup 2010 Ulusal Mimarlık Yapı Dalı Koruma Yaşatma Ödülü`nün yanı sıra, Marmara Belediyeler Birliği Sosyal ve Kültürel Projeler dalında birincilik ödülü ve Kocaeli Üniversitesi Prof. Dr. Baki Komsuoğlu Sanat Teşvik Ödülü`nün sahibi olmuştur.

Resim 1.3 : Gölcük – Kazıklı Kervansarayı, 2013 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL:3)

1.2.3. Ekonomik Faktörler

Korumaya değer bir yapının yeniden işlevlendirilme konusu irdelenirken ekonomik nedenleri de göz önünde bulundurularak olumlu ve olumsuz etkilerini incelemek gerekmektedir.

Bir yapının kullanılabilir durumda iken işlevsel açıdan eski kalması, o yapının ekonomik faktörler sebebi ile yeniden işlevlendirilmesini gerektirir. Fakat kullanılabilir durumda olan yapıyı değerlendirmeden yerine yeni bir binanın yapılması daha fazla maliyet, enerji, iş gücü ve zaman gerektirmektedir.

Hızlı nüfus artışı ve artan ekonomik eylemler kentsel gelişmeyi ve arazi kullanım değerlerini etkilemekte, bu da giderek tarihi kentlerin fiziksel yapısını değiştirmektedir. Böylece tarihi kent merkezleri ticaret, hizmet ve diğer sektörlerin baskısına karşı koyamamakta, tarihi öğeleri ve mimari anıtları varlıklarını devam ettirme konusunda zorlamaktadır. Bunun sonucunda en özgün haliyle korunan tarihi yapılar bile artık işlevlerini kaybetmekte ve yeniden işlevlendirilmek zorunda kalmaktadır (Yaldız, 2003)

Ekonomik faktörlerin tarihi eserlerin yeniden işlevlendirilmesine etkisinin izlendiği iyi örneklerden biri Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı'dır. Haseki Hürrem Sultan Vakfına gelir getirmek amacı ile 1556-1558'de yapılan hamam

yapısı, 2007 yılına gelindiğinde yine ekonomik sebeplerden dolayı ama bu defa özel sektöre ve turizme hizmet etmek için orijinal işlevine dönüşüm sağlanmıştır.

Tarihi yapıya verilecek olan yeni işlev, çevrenin yapısı ve özelliği ile beraber ekonomik açıdan da uygun olmalıdır. Yapının toplumsal çevrede bulunduğu konumu, yeni işlevinin belirlenmesinde önemli bir etkendir. Örneğin şehir içerisinde ticaret bölgesinde yer alan bir kütüphane yapısı, bulunduğu konum itibariyle banka ve benzeri bir fonksiyonla değerlendirilmelidir. Bu ekonomik açıdan doğru yaklaşımdır.

Tarihi eserlerin yeniden işlevlendirilmesini gerektiren ekonomik faktörlere başka bir örnek Çengelköy Vahdettin Köşkü`dür. Köşk, İstanbul Boğazı`nın Anadolu yakasında Üsküdar Çengelköy tepesinde 1800`lü yıllarda inşa edilmiştir. Çengel Köceoğlu Korusu Köceoğlu ailesinin çiftliği olmuştur. İlk yapılmış olan Köceoğlu Köşkü Sultan II. Abdülhamit`in oğlu şehzade Burhanettin Efendi için satın alınmıştır. Daha sonra bu koru ve köşk Şahzade Vahdettin Efendi`ye tahsis edilmiştir.

Konuya Azerbaycan`dan örnek olarak seçilen; Şeki Han Sarayı XVIII yüzyılında Hüseyn Han'ın emri ile inşa edilmiştir ve Şeki Hanları`nın yaşadıkları ev olmuştur. 1952 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları 1967 yılında tamamlanmıştır. Günümüzde Saray müze olarak hizmet vermektedir.

Resim 1.4 : Şeki Han Sarayı giriş cephesi ve iç mekan görünüşü, 2016 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 4)

1.2.4. Politik Faktörler

Gelecek ile şimdiki zamanın ihtiyaçları arasında, denge ve sürdürülebilirlik konuları tartışılmaktadır. Bugünün ihtiyaçlarını gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da tüketmeden ve yıpratmadan, onlara aktarılması ve böylece sürdürülebilirliğini sağlaması tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusunda amaçlanmaktadır. Bu aşamada ülke çapında ya da küresel dünya ölçeğinde politik faktörler ön plana çıkmaktadırlar. Günümüz anlayışında ülkeler ekolojik sistem, doğal kaynaklar, ihtiyaçlar, ekonomik, sosyal, tarihi ve kültürel olarak bir bütün şekilde korumayı ve gelecek nesillere aktarılmasını amaçlamaktadırlar. Buna tüm dünya ölçeğinde bakarsak, dünyadaki gelişmemiş ülkelere ekonomik ve sosyal açıdan yardım sağlanması amacı güdülmekte, böylelikle gelişmiş toplumların yürüttüğü politika ekolojik, toplumsal, kültürel ve sosyal açıdan daha duyarlı ve koruyucu olmaktadır.

Dünya, böylelikle gelişen teknoloji ile başka ülkelerdeki gelişmeleri daha yakından takip etmekte ve olumsuz olayları gözlemleyerek önlem almaktadır. Ayrıca dünya küreselleştikçe, ülkelerdeki olaylar ve sonuçların etkileşi tüm Dünya`da hissedilmektedir. Bu yüzden artık ülkelerdeki bazı olaylara, başka ülkeler söz söylemekte hatta yaptırımlar uygulamaktadır.

Bu gelişme dünyanın kendi içinde bir denetleme sistemi oluşmasına neden olmuştur. Böylelikle artık ülkelerin attıkları adımlar da daha dikkatli olduğu görülmektedir. Çünkü oluşacak yanlışların gizleyemeyeceği ve bedeli olduğu bilinmektedir. Yazılı tarihi kaynaklar bile tartışılırken, mimari miraslar değiştirilemeyeceği için, gözle görülür bir tarihi kaynak olduğu ortadadır. İyi korunan ve amacına uygun olarak yeniden işlevlendirilen tarihi yapı ve tarihi eserler, tarih bilincinin ve geçmişe sahip çıkıldığının açıkça bir kanıtıdır.

Konuya örnek olarak seçilen İstanbul Boğazı`nın kıyısında yer alan Dolmabahçe Sarayı Osmanlı`nın 31. Hükümdarı olan Sultan Abdülmecid`in emriyle 1843-1856 yılları arasında mimar Garabet Balyan ve oğlu Nikoğos tarafından inşa edilmiştir. Saray 1924 yılına kadar Osmanlı`nın yönetim merkezi olarak kullanılmıştır. 1927-1949 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı makamı olarak hizmet vermiş ve 1984 yılında 285 odası ve 43 salonu olan Dolmabahçe Sarayı "müze-saray" haline getirilmiştir.

Resim 1.5 : Dolmabahçe Sarayı`nın deniz cephesi ve iç mekan görünüşü, 2015 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 5)

1.2.5. Kültürel faktörler

Topluma ve kişilere sağlıklı bir tarih bilinci oluşturması için tarihsel yapılar korunarak sürekliliği s ağlanmalıdır. Bugün tarihsel yapılarla ilgili en büyük sorunlardan birisi de tarihsel yapıların nasıl korunacağı ve yeniden işlevlendirilerek nasıl yararlanılacağı konusudur.

İnsanlar yaşadıkları yerleri geleceğe göre inşa ederken tarihsel mirası göz ardı ederlerse yaşadığı bölgeyi geçmişinden kopartırlar. Sadece tarihsel yapıları korumak da yetersiz kalmaktadır. Önemli olan yaşadıkları bölgeleri inşa ederken tarihsel mirasa sahip çıkarak ve tarihsel yapılar yeniden işlevlendirilerek hem toplumsal olarak tarihi bilinç oluşturulmalı hem de tarihsel süreklilik sağlanmalıdır. Tarihsel sürekliliğin sağlanması toplumsal bilincin artmasını pozitif etkiler. Tarihi anıtların, yapıların geleceğe aktarılmasında topluma sosyal, kültürel ve ekonomik olarak birçok fayda sağlamaktadır.

Toplumun geçmişinin kaybetmesi, toplumun kendi kimliğinin ve özünün zarar görmesi demektir. Bu yüzden bir toplumun kendi kimliğini koruması için tarihsel yapıların korunması ve yeniden işlevlendirilerek geleceğe aktarılması önemlidir. Çünkü yapılar yapıldığı dönemdeyken toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve yaşantısı ile ilgili bilgiler vermekte, toplumun o dönemdeki kimliğini yansıtmaktadır. Aslında farklı dönemlerde ki yapılar, farklı dönemlerde ki toplumlar arasında adeta bir kültürel köprü görevini görmektedir. Bu yüzden tarihsel her yapı aynı zamanda kültürel bir değerdir.

Büyük Mabeyn Köşkü, İstanbul Beşiktaş Yıldız`da bulunan Yıldız Sarayı`nın en önemli yapısı, konuya örnek olarak seçilmiştir. 1866 yılında Sultan Abdülaziz`in emriyle Balyan Ailesi mimarlarına yaptırılmıştır. Sarayın üst katı padişah tarafından kullanılırken, diğer bölümleri üst düzey saray görevlileri tarafından kullanılmıştır. Sultan II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) devletin yönetim binası olan köşk, gerek Osmanlı döneminde gerek Cumhuriyet`in ilanından sonra önemli davet ve ziyafetler için kullanılmıştır.

Büyük Mabeyn Binasında 1990 yılında başlayan restorasyon çalışmaları, 2008 yılında tamamlanmıştır. Bugün Cumhurbaşkanlığı tarafından kullanılmaktadır.

Resim 1.6 : Büyük Mabeyn Köşkü giriş cephesi ve iç mekan görünüşü, 2013 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 6)

1.3. BİNAYA UYGUN "İŞLEV" SEÇİMİNİ ETKİLEYEN NEDENLER

Korumaya değer bir yapının mekânsal olarak yeniden ele alınışı aşamasında işlev seçimi çok önemli nedenlerden biridir. Bu aşamadaki uygulamalarda yapıya uygun işlev seçimini etkileyen faktörler işlevlendirme sürecini yönlendiricisidirler.

Fiziksel ve işlevsel fonksiyonunu kaybetmiş bir binanın yeniden işlevlendirilmesine karar vermeden önce, onun bulunduğu yerin ve yakın çevresinin ihtiyaçları ile binanın mekânsal uyumunun hangi işleve daha uygun olabileceği düşünülmelidir. Mekâna yüklenecek olan yeni işlev, onun mevcut fonksiyonuna yakın ve uyumlu olması, mekânın özgünlüğüne zarar vermeden işlevlendirilmesini sağlayacaktır.

Tüm bunlara dayanarak, binaya uygun işlev seçimini etkileyen nedenler aşağıdaki gibi alt başlıklara sıralanabilir:

- Binanın Mekânsal ve Hacimsel Durumu
- Binanın İşlevsel Kurgusu
- Binanın Konumu
- Dolaşım Elemanları

1.3.1. Binanın Mekânsal ve Hacimsel Durumu

Yapının yeni işlevinin seçiminde en önemli etkenlerinden birisi de yapının bulunduğu yeri ve çevresidir. Bir yapının mekânsal ve hacimsel durumu ne kadar olumlu olursa olsun, uygulanacak yeni işlev için yararlı ve elverişli olmayan bir çevre seçilirse yapının yeniden işlevi ve kullanımı sağlanamaz. Yapıların yeniden işlevlendirme sürecinde mekânsal ve hacimsel durumu da dikkate alınarak uygulanan işlemleri sınırlarını belirler. Bu şekilde uygulanan yeniden işlevlendirme projesi olumlu sonuçlar verebilmektedir.

Tarihi yapı:

- Tek bir hacimden oluşabilir,
- Tekrarlanan hacimlerden oluşabilir,
- Birleşik bir plan çizimine sahip olabilir.

Yapının mekânsal oluşum şeması, yapıya yüklenecek yeni işlevle doğrudan bağlantılıdır ve belki de en önemli faktördür (Altınoluk, 1991).

Tek mekânlı, birbirini tekrarlayan mekânlardan ya da bileşik bir planlamaya sahip olan tarihi bina için uygulanacak işlevler, şüphesiz ki, birbirinden farklı olacaktır. Tek mekânlı bir yapı için uygulanacak olan gereksinimler, yine tek mekânda değerlendirilebilecek işlemler olmalıdır. Sinema, tiyatro, kültür merkezi, sergi salonu gibi yeni işlevler uygulandığında, tarihi yapının mevcut mekânsal işlevine zarar vermeyecek şekilde yapılmalıdır. Aksi takdirde tekrarlayan mekânlardan oluşan bir yapının, tek mekân yaparak değerlendirilmesi, anıtın özgün niteliğini kaybetmesine neden olabilir. Örneğin, han olarak planlanmış bir yapı, sinema salonu olarak etkin ve doğru biçimde değerlendirilemez.

Tarihsel bir yapının mekânsal boyutu ile geçmişteki işlevi fonksiyonel olarak yeterlilik gösteriyorken, yeniden işlevlendirildiğinde bu mekân yeni işlevine göre yetersizlik gösterebilir. Bu nedenle öncelikle uygulanacak olan fonksiyonun esas biriminin analiz edilip, o birime ait ögelerin incelemelerinin yapılması gerekmektedir. Analiz ve araştırmaların sonucunda mevcut olan mekânın yeterli olup olmayacağı tespit edilmelidir.

Her mekâna verilecek olan yeni fonksiyonların, mekân ve mekânlar arası ilişkisel bağlantılarının, görsel, işitsel ve iletişimsel veriler göz önüne alınarak düşünülmüş olması gerekmektedir (Arcan, 1992).

Konuya Azerbaycan`dan örnek olarak seçilen; Nahçıvan Han Sarayı XVIII yüzyıla ait bir yapıdır. Saray XX yüzyılına kadar Nahçıvan Hanları`nın yaşadıkları ev olmuştur. Nahçıvan Han Sarayı XVIII yüzyılın sonunda, sonuncu Nahçıvan Hanı olan Ihsan Hanın babası, Kelbeli Han tarafından inşa edilmiştir. Han Sarayı 1998 yılın nisan ayında Nahçıvan Halı Müzesi olarak kullanılmıştır. 2010 yılın ekim ayından Nahçıvan Han Sarayı Devlet Tarihi-Mimarlık Müzesi olarak kullanılmaktadır. Sarayın iç mekânı burayı müze olarak yeniden işlevlendirilmede olumlu yönde önem taşımaktadır.

Resim 1.7: Nahçıvan Han Sarayı giriş cephesi ve iç mekan görünüşü, 2009 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 7)

1.3.2. Binanın İşlevsel Kurgusu

Yapının işlevsel kurgusunu tanımlarken yapının kendi içerisindeki işlevsel kurgusu ile beraber, çevresinde olan yapılarla da işlevsel ilişkisinden konuşulabilir. Yapılar işlevlerine göre kendi içinde bir kurgu oluşturacak şekilde tasarlanmaktadırlar.

Korumaya değer bir yapının, yeniden işlevlendirilmesinde, yapının mevcut işlevi dikkate alınmalıdır. Mevcut işlevi ile hiçbir ortak noktası olmayan işlev kurgusu yaratmak, mekânlar arasında uyumsuzluklara neden olabilir.

Örneğin; ticari faaliyette bulunan işletmelerin yoğunlukta olduğu bir bölgede korunmaya değer bir yapıya sergi salonu yerine banka işlevini uygun görmek daha verimli olacaktır.

Yapıların yeni işlevleri kendi özgün halleri ile uyum içerisinde olmalıdır. "Örneğin bir şehir içi hanı konaklama tesisi olarak yeniden işlevlendirilecekse, dolaşımda sorunlar ortaya çıkabilir. Odasından çıkan kişi danışmaya gidebilmek için avludan geçmek durumundadır ya da oluşturulacak yapay dolaşımı izleyecektir." (Altınoluk, 1998).

1.3.3. Binanın Konumu

Korumaya değer tarihi yapının işlevi ile bulunduğu konum birbiri ile doğrudan bağlantılıdır. Yeniden işlevlendirilen yapıda yeni işlevine göre uygun olmayan bir konumun seçilmesi kullanılabilirlik açısından doğru değildir.

Tarihi yapıların, yer aldığı çevresine uygun olarak değerlendirilen orijinal işlevi, zaman ilerledikçe o bölgenin özelliğinin değişmesi ile sürdürülebilirliğini kaybedebilecek ve yapı yaşamayan bir anıt olarak kalabilecektir. Halbuki yeniden işlevlendirmenin amacı, tarihi yapını yeniden çağdaş yaşam içerisine katmak ve bu katılım ile yapının sürekliliğini sağlamak olduğuna göre,

- Şehir, muhit ve bölge ölçeğindeki tüm planlama eylemlerinde, tarihi yapıların ve çevrelerinin korunması sorununun öncelikle dikkate alınması ve çevre özelliğinin değişmemesine özen gösterilmelidir.
- Çevre özelliğini değişmesinin zorunlu olduğu halde, yapılara uygulanacak olan yeniden kullanım kararları doğrultusunda işlev verilmesi gerekmektedir.

Konumun fiziki ve coğrafi özelliklerinin avantajları ve çevresel ilişkiler sonucu oluşan ihtiyaçlar işlev seçiminde önemli bir rol oynar. Örneğin Haliç`in doğal bir liman olmasını fiziki ve coğrafi bir özellik olarak kabul edersek, Haliç çevresinde liman ve tersane yapılarının bulunmasının bu özelliklerle ilişkili olduğu söylenebilir. Ya da şehir merkezinde yer alan bir cami ya da bedesten, şehrin merkezinde yer alarak hizmet edeceği yere yakın, çevresel ihtiyaca yönelik olarak konumlanmış sayılabilir (Kaşlı, 2009).

Azerbaycan`dan bir örneği ele alırsak; Bakü`de şehrin merkezinde yer alan Nizami Gencevi Adına Milli Azerbaycan Edebiyat Müzesi, mimarlık açısından tarihi anıt olarak değerlendirilmektedir. 1860 yılında İçerişehir Surları yanında inşa edilmiş önce tek katlı Kervansaraya, sonradan birinci katta eklenmiştir. 1915 yılında bina "Metropol" Oteli olarak işlevlendirilmiştir. 1 kasım 1939 yılından beri bina Nizami Gencevi Adına Milli Azerbaycan Edebiyat Müzesi olarak hizmet vermektedir. Yapının işlevi çevresel ihtiyaçlara uygun olarak seçilmiştir.

Resim 1.8 : Nizami Gencevi Adına Milli Azerbaycan Edebiyat Müzesi giriş cephesi ve iç mekan görünüşü, 2017 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 8)

1.3.4. Dolaşım Elemanları

Korumaya değer bir yapıdaki en önemli ve belirgin müdahalelerden birisi de dolaşım elemanları ile yapılmaktadır. Dolaşım elemanları asansör, merdiven, engelli dolaşımı, koridor, holler ve benzeri sayılmaktadır. Yapı yeniden işlevlendirilirken ilk halindeki dolaşım elemanları günümüzdeki ihtiyaçları karşılamamakta ve ek dolaşım elemanları gerekebilmektedir. Bu yüzden korumaya değer yapılara en belirgin müdahalenin dolaşım elemanlarına yapıldığı söylenebilir.

Günümüz şartlarını ve yönetmelikleri göz önünde bulundurarak, yapılacak müdahalelere örnek olarak binadaki dikey dolaşımda asansör, yangın merdiveni, servis merdiveni, engelli dolaşımı için engelli asansörü ve basamaklara uygulanacak engelli rampaları, yatay dolaşımda ise koridor, holler ve benzeri ile örnek verilebilir. Yeniden işlevlendirilirken dolaşım elemanlarının yapıya kalıcı zarar vermeden ve geri dönüşümü sağlanacak şekilde uygulanması gerekmektedir.

Tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesinde, orijinal dolaşım planını mümkün olduğunca koruyarak, yeni işleve uygun dolaşım elemanların eklenmesi daha uygun olmaktadır. Bu eklemeler yapıya dokunmadan kendini taşıyan düşey sirkülasyon araçlarından oluşabilir.

İstanbul Fındıklı`da, Mimar Garabet Amira Balyan`nın 1859 yılında inşa ettiği eseri Sultan Abdülmecit`in kızları "Cemile Sultan" ve Münire Sultan"ın Sarayları, bir dönem Meclis-i Mebusan binası olarak da kullanıldıktan sonra, Türkiye`nin ilk sanat ve mimarlık yüksek okulu olan Sanayi-i Nefise Mektebi, 1882 yılında Osman Hamdi Bey tarafından kurulmuştur. 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi olarak Akademi unvanını alan ilk yükseköğretim kurumu olmuştur. 1982 yılında Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır. Saray yapısı olarak inşa edilen günümüzde eğitim yapısı olarak kullanılan bu yapıda 2006 yılı sonrasında uygulanan restorasyon işlemleri sırasında binaya düşey dolaşım elemanlarından asansör eklenmiştir.

Resim 1.9 : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi`nin deniz cephesinden görünümü ve 2004 yılında yapılan tadilat sonrası Münire Sultan Sarayı galeri boşluğuna yapılan asansörün görünümü. Üniversitenin Münire Sultan Sarayı, günümüzde Mimarlık Fakültesi olarak kullanılmaktadır (Kaynakça: URL: 9)

1.4. BİNALARA YAPILABİLEN MÜDAHALELER

Zamanla işlevini kaybeden korumaya değer tarihi yapılar, günümüzde toplum ihtiyaçlarına uygun olarak, farklı bir işlev yüklenerek müdahaleye maruz kalmaktadırlar. Bu değişim süreci, tarihi yapılarda yeni işlevin yapıya uyumunu sağlayarak mekansal kurguda uygulanan değişikliklerle sağlıklı yaşanabilmektedir.

Yeniden işlevlendirilen yapının işlevinin olumlu bir sonuca varması için, mevcut mekânın yapısal özelliklerine yapılacak değişimler şu şekilde sunulabilir;

- Mekâna Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Tesisat Sistemlerine Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Cepheye Yapılan Müdahaleler
- Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

1.4.1. Mekâna Yapılan Müdahaleler

Yapıların yaşamlarını sürdürebilmesi için zamanın getirdiği ihtiyaçlara göre müdahaleler yapılmaktadır. Bu müdahaleler yapılırken en önemli dikkat edilmesi nokta yapının geçmişteki özgün mimarisine zarar vermeden amacına uygun yeni işlevlendirme yapılmasıdır.

Yeniden işlevlendirme sürecinde mekana yapılan müdahaleler: ara kat eklenmesi, mevcut mekanlar arasında geçitler açılarak bağlantı kurulması, duvarları kaldırılarak yeni mekanların oluşturulması, büyük mekanların bölünmesi, sirkülasyon elemanlarının ilavesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Korumaya değer yapının, mekânsal niteliklerinin, ihtiyaçları karşılayamadığı durumlarda ise, yapının strüktürel sistemiyle beraber yönetmelik ve imar hükümlerinin de uygun olması şartıyla, yapıya ilave bölüm ya da kat yapmak gibi seçenekler uygulanabilmektedir. Özellikle tarihi eserlerde yapının ihtiyacı olan danışma, tuvaletler ve diğer teknik alanlar için ek yapı yapma yöntemi kullanılmaktadır.

Korumaya değer bir yapı, yeniden işlevlendirilirken, yeni işlev ihtiyaçları ile eklenen yeni kısımlar, yapının özgünlüğüne ve niteliğine zarar vermeden, gerektiğinde geri dönüşümü mümkün bir şekilde yapılmalıdır. Yapının orijinal haliyle belge nitelikleri korunup, gelecek kuşaklara aktarılması için uygulanacak dönüşüm tekniği ve eklerin, yapının işlevleriyle uygun olması gerekmektedir.

1.4.2. Yapının Strüktürel Sistemine Yapılan Müdahaleler

Mimari yapıların sağlam olması, yapının öz yükü, kullanıcı-donatı yükleri, deprem yükleri, kısacası yapının maruz kaldığı yatay ve düşey tüm yüklere karşı dayanıklı olması gerekmektedir. Yapının taşıyıcı sistemine, yani strüktürüne düşen bu önemli görev binanın yeniden işlevlendirilmesinde müdahalelere ihtiyaç duyduğunda, yapıya gereken işlemler yapılabilmektedir.

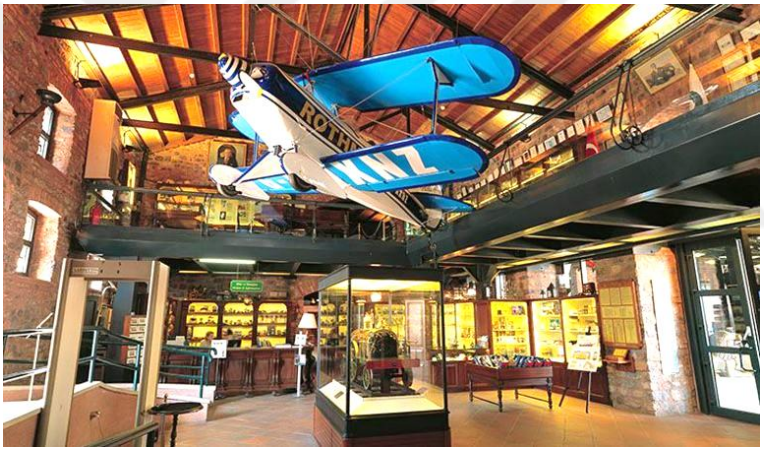
Mimari strüktürün mekânın biçimi ile tam bir uyum içinde olması söz konusudur. Mekânın, biçimin ve strüktürün uyumlu olması mimarlığın estetik özelliklerine doğrudan bağlıdır.

Strüktürün, genel mimarlık tanımının öteki bileşenlerinden “işlev”le ilişkisi; işlevle strüktür arasında tam bir içiçelik söz konusudur. Strüktür genelde işlevin hizmetinde olmuş, işlevsel gereksinmelere uygun çözümler aramaya çalışmıştır. Zorunlu durumlarda da işlev kendisini, strüktürün sağladığı olanaklarla sınırlamıştır (Hasol, 2011).

Tarihi yapıya verilen yeni işlevin ihtiyaçları yönünde plana yapılan müdahaleler sonucu, binanın strüktürel elemanlarının teknolojik imkânların yettiği kadar yenilenmesi gerekmektedir. Bu yenilemede orijinal sisteme ve malzemeye olabildiğince az müdahale edilmelidir.

Yeniden işlevlendirme sürecinde, strüktürel sistemde ihtiyaç duyulan düzeltmeler sırasında, yapı özgünlüğünü belirten iç mekânları, yapı öğeleri ve yüzeylerine zarar verecek müdahalelerden kaçınılmalıdır.

Örneğin; İstanbul'daki Rahmi Koç Endüstri Müzesi binasının özgün niteliğine zarar vermemek için, mekânsal ihtiyaçlardan dolayı yapıya cam ve çelik strüktürden oluşan asma kat yapılmıştır.

Resim 1.10 : İstanbul'daki Rahmi Koç Endüstri Müzesi`nin iç mekanına uygulanan çelik konstrüksiyon asma katı gösteren fotoğraf. Asma kat sergilenen eserlerin farklı açılardan izlenebilmesini mümkün kılmaktadır, 2015 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 10)

1.4.3. Tesisat Sistemine Yapılan Müdahaleler

Tesisat sistemleri de yeniden işlevlendirme konusuna dâhildir. Yapının yeniden işlevlendirilmesinde yapının orijinal tesisatı günümüz teknolojik gelişmeleri ve yaşam standartlarımızın yükselmesi sebebi ile yetersiz kalabilmektedir. Tesisatın eski yapılarda yeniden işlevlendirilmesi daha zor olmaktadır. Bu tesisatlar yeniden işlevlendirilirken yapının özgün haline zarar verilmemesi gerekmektedir. Bu tür tesisatın yeniden yapım işleminde yapıya zarar vermemek için sıva üstünden uygulanma yapmak çoğu zaman daha doğru olacaktır. İç mekân tasarımında

kullanılacak mobilya ya da diğer mekân donatıları içine tesisatları gizlemek izlenecek diğer bir yoldur. Sıva altı, yapı duvarlarını delme, şaft oluşturma gibi tekniklerin uygulanması doğru değildir. Tarihi eserin sınıflandırmasına göre yapılabilecek müdahaleler bağlı olunan kurumlarca sınırlandırılmıştır.

Tarihi yapılarda mekan düzenlemeleri ile çözümlenen iklimlendirme ve havalandırma sistemi, günümüzde yapılan yeni binaların pek çoğunda yer alan tesisat kurgularındandır. Su, ısıtma, havalandırma, güvenlik, ses gibi günümüzde çeşitlenmiş tesisat sistemlerinin eski yapılara uygulanması gerekli olduğu kadar uygulama şekilleri de tartışmaya açık ve dönemlere göre değişen değer yargıları ile biçimlenen kurallara sahiptir.

Örnek olarak, Hasköy Lengerhanesi'nin Rahmi Koç Endüstri Müzesi`ne dönüşümünde iç mekân aydınlatmaları için gerekli olan kablolar sıva üstü döşenerek yapıya müdahale edilmemiştir.

Resim 1.11 : Rahmi Koç Endüstri Müzesi`nin tavanına uygulanan aydınlatma elemanları, 2016 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 11)

Ayasofya Haseki Hürrem Sultan hamamında ise yıkanma mekanlarının arzu edilen sıcaklığa ulaştırılabilmesi için yakıt olarak doğalgaz kullanılmış ve ısıtılan su yapı orjinalindeki gibi toprak borularla yapıda dolaştırılamadığı için günümüz teknolojisi ile yerden ısıtma sistemi döşenmiştir.

Resim 1.12 : 2007 yılında başlayan restorasyon çalışmaları sırasında Ayasofya Haseki Hürrem Sultan Hamamı sıcaklık mekanı zemin ve duvarlarına döşenen sıcak su boruları (Didem E.B. arşivi, 2007)

1.4.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler

Tarihi yapıların cephesine yapılan müdahale kısmında yapının mimarisi ve özgün halinin bozulmaması göz önünde bulundurulmalıdır. Yeniden işlevlendirme sürecinde yapının dış cephesine çeşitli sebeplerden dolayı müdahaleler yapılabildiği görülmüştür. Bu müdahalelerin genellikle, yapının dış cephesinin çok fazla yıpranmasından ve yenileme gerektirmesinden, yeni işlevin dış cepheye yansımasından, yapıldığı dönem itibariyle düşük ısı yalıtım değerleri gösteren cephenin iyileştirilmesi gerektiğinden ve yenilenen binaya yeni bir yüz verme gibi mimari tasarım kaygılarından kaynaklanmaktadır.

Yapının iç mekânında yapılan değişikliklerin cepheye yansıması sonucu yapılan uygulamalar, genellikle geniş açıklıklı mekânların ilave bölücülerle yeniden düzenlenmesi ya da, yüksek pencerelerin olduğu yüksek katların asma katlarla bölünmesi gibi ilaveler şeklinde olabilmektedir.

Tarihi yapıların dış cepheleri atmosfer etkileri, savaşlar, kullanıcı gereksinimleri ve etkileri, depremler gibi sebeplerle zamanla eskidiğinden yenileme ya da ilave destekler ihtiyacını getirmektedir. Bu yenilemeler ya da eklemeler mevcut yapısına hiç bir zarar vermeden gelecek nesillere özgün ve doğru bir şekilde aktarılması gerekmektedir.

Tarihi eser yapıldığı dönemin niteliklerini taşımakta, sanatı, teknolojisi ve ekonomisi hakkında bilgi vermektedir. Dış cephe işçiliği ve malzemenin kalitesi, yapının özgünlüğünü yansıtmakta olduğundan, yeniden işlevlendirilen yapının iç mekânını yansıtan bir cepheye sahip olması beklenmektedir.

Örneğin; 1884 yılında kurulan Cibali Tütün Fabrikası Binası tütün işleme ve sigara üretimi için kullanılıyordu. 1999-2000 yılları arasında Kadir Has Vakfı tarafından uygulanan restorasyon işlemleri sırasında, Cibali Binası özgün niteliğini koruyarak, Kadir Has Üniversitesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Resim 1.13: Cibali Tütün Fabrikası, 1890 yılına ait bir fotoğraf ve 2014 yılına ait yapının Kadir Has Üniversitesi olarak kullanımından görüntü (Kaynakça: URL:12)

1.4.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde yakın çevresine yapılan müdahaleler de uygun olmalıdır. Bu binalar mimarisi, malzemesi, çevresi ve

mekânsal özellikleriyle bir uyum içerisindedir. Bu uyum yeniden işlevlendirilirken, yakın çevresine de yansıtılması önemlidir.

Yapının uygun işlev ile yeniden hizmet vermesinin sağlanmasının yanında binanın yakın çevresi ile bağlantısını kuran, otoparklar, duraklar, kent mobilyaları, çevre aydınlatmaları, yeşil alan düzenlemeleri gibi çevresel donatıların da tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir (Selçuk, 2006).

Tarihi yapılar bulundukları çevre ile bir bütün olmaları beklenmektedir. İşlevsel olarak eskimiş tarihi bir yapı yeniden işlevlendirilirken, yakın çevresine yapılacak olan müdahaleler yapıya bütünleşecek bir şekilde yapılmalıdır. Yeni işlevi ile yakın çevresinin uygun bir şekilde düzenlemesi, yapının çevresi ile bağlantısını kuran; kent mobilyaları, otoparklar, duraklar, yeşil alan düzenlemeleri gibi çevresel donatılar, yapının ve çevresinin kullanışlığını, dolayısıyla yaşama dahil olmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacaktır.

1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN KORUMAYA DEĞER YAPILARDA İÇ MEKÂN MÜDAHALELERİNE YÖNELİK ANALİZLER

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapının yeni fonksiyonunu, mekânsal ihtiyaçlarının belirlenmesi ile bu tür iç mekân müdahalelerinin analizi şu şekilde sunulabilir;

- Teknik Analizler
- İşlevsel Analizler
- Estetik Analizler

1.5.1. Teknik Analizler

Tarihi yapının yeniden işlevlendirme sürecinde yapılacak olan teknik analiz, çalışma alanının daha iyi incelenmesini sağlayarak doğru işlev ve uygulamanın yapılmasına yardım olacaktır. Bu analizler yapıya ait rölöve restitüsyon ve restorasyon çalışmalarıyla elde edilmektedir. Yapının mevcut durumunu çizimlerle ve belgelerle belirtmek amacıyla yapılan rölöve çalışmasında, bina hakkında detaylı bir tarihi araştırmanın yapılması, rölöve çalışması süresinde gerekli kısımları bularak ortaya çıkarmak açısından önemli olmaktadır.

Restitüsyon işlemiyle yapı, ilk şekline getirilerek orijinal hali ile ortaya konulmaktadır. Böylece binaya zamanla uygulanan müdahaleler gösterilebilmektedir. Bu müdahalelerin yeniden işlevlendirme sürecinde yapıya uygulanmış olan kısımların hangisinin çıkarılacağı ve ya ekleneceğini belirleyen restitüsyon çalışması sürecinde yapılan mimari ve işlevsel araştırmalar, yapının detaylı tarih araştırması, mimari ve işlevsel geçmişi hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Rölöve ve restitüsyon çalışmaları ile yapılan mimari analiz, yapının plan ve cephe detaylarıyla oluşturduğu mimari dili ortaya koymaktadır. Mimari dili ve çevresel özellikleri nedeniyle korunması istenen yapılarda, yeni işlevin mevcut dili ve dış görünümü bozmadan uygulanması gerekmektedir. Bu binaların kurtarılması için tek ekonomik yol olan yeniden kullanım sırasında, iç mekân düzenlemesinde daha esnek uygulamalara gidildiği görülmüştür. Yangın, bakımsızlık nedeniyle döşeme ve tavanlarını yitirmiş ve ilk tasarıma ait yeterli veri bulunamayan yapılar, 2. grup yapılar olarak gruplandırılmış ve bu yapılarda, yeni bir iç düzenleme yapılmasına izin verilebileceği belirtilmiştir. Önemli plan ve iç mekân değerlerine sahip olan yapılarda ise yeni kullanıma elverişli, serbest iç düzenlemeler uygulamaktan çok tarihi mekânların anısını sürdüren düzenlemelere gidilmesi uygun görülmektedir (Ahunbay, 2007, s. 98).

1.5.2. İşlevsel Analizler

Yeniden işlevlendirilen binalarda yeni işlevleri, binanın programlanması ve işlevlendirildikten sonra kullanacak kitle arasındaki bağ çok önemlidir. Yeni kullanacak kişilerin ihtiyaçlarına ve işlevlendirilen binanın amacına uygun olması söz konusudur. Tarihi yapısını bozmayarak yeni işlevini de göz önünde bulundurarak bu yapının kullanışlılığını ve amacına uygun olarak sürdürülebilirliğini sağlamak gerekmektedir.

Yapıdaki mekânın işlevsel kısımları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Işığı, konforu, ekipmanları ve yerleştirme düzeni gibi konular kullanıcıları göz önünde bulundurarak oluşturulursa bu mekânın performansını ve kullanılabilirliğini üst düzeyde tutmasını sağlar.

Mekânların kullanılabilirliği kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması ve kullanıcıların beğenisine kazanması performansı artırır aynı zamanda sürdürebilirliğini sağlar.

1.5.3. Estetik Analizler

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapının kullanışlı olması ne kadar önemliyse, estetik anlamda da kullanıcıları memnun etmesi bir o kadar önem taşımaktadır. Kullanışlılık, dayanıklık, ergonomi ve benzeri değerler yapıda bulunması gereken önemli faktörlerdendir. Bu değerler, estetik açıdan kullanıcıları etkileyen nitelikler sayılmaktadır. Tarihi yapının yeniden işlevlendirme sürecinde önemli olan vurgulardan biri de yapının estetik açıdan kullanıcıların zevkine yönelik uyum sağlamasıdır. Kullanılan malzemeler, donatılar, seçilen renkler, mobilyalar, dekoratif malzemeler ve benzeri nitelikler yeniden işlevlendirilmenin estetik kavramına doğrudan bağlıdır.

Yapılar yeniden işlevlendirilirken kullanışlılık, amacına uygun olma, sağlamlık ve sürdürebilirliği gibi alanlarda yeterlilik göstermelidir. Bu yapıların estetik olarak da kullanıcıları memnun etmesi gerekmektedir. Estetik açıdan değerlendirmeler yapılırken kullanıcıların beğenisine sunulmalı ve görselliğinde kullanıcıların tatmin etmesi gerekmektedir. Yeniden işlevlendirilen yapıda estetiğin, yapının işlevine uygun olmalıdır. Yapının tasarımı ile, kullanılan malzemelerin, renklerin, dekoratif olarak bir bütün ve birbirini tamamlayıcı olması estetik olarak önemlidir. Mekânın estetiği genellikle insanlara mekâna karşı duygusal etkilişime girmesini sağlamaktadır. Yani mekânın estetikliğine karşı duyulan beğeni duygusu insanlarda haz ve heyecan gibi duyguların artmasına neden olmaktadır. Bunun yanısıra estetik, güzellik, insanlarda farklılık gösterebildiği için hedef kitlenin ihtiyaçlarına ve zevklerine çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Mekân yeniden işlevlendirilirken yapılacak olan görsel değişikliklerde renk, form ve doku temel değişkenler olarak ele alınmaktadır. Renkler sıcak-soğuk, canlı-donuk, ferah-kasvetli ve benzeri gibi özellikleri ile, formda ise geometrik-serbest, somut-soyut, düzenli-karmaşık gibi özellikleri ile, doku olarak da pürüzlü-pürüzsüz, sert-yumuşak, kaba-ince gibi özellikleri ile ele alınmıştır. Bu özelliklerin birbiri ile uyum içerisinde olması estetik ve bütünlük kazanmasında önemlidir. Aynı zamanda

ışıkta yapılarda estetik açısından önemli bir yere sahiptir. Işık ve aydınlatma insanlar üzerinde estetik olarak etkisi bulunmaktadır. Kullanılan malzemelerin renkleri ile ışıkların birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir.

Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda renk, form, doku ve aydınlatma yapıların estetiğinde çok önemlidir. Renk, form, doku ve ışığın birbirileri ile uyum ve bütünlük sağlaması kullanıcıların estetik olarak tercih etmeyeceği seçimler olsa bile yapı bir bütünlük içinde olduğundan kullanıcıları etkilemesi muhtemeldir. Aynı zamanda mekânın geçmişindeki atmosferi gözönünde bulundurularak yapılacak estetik işlemler mekânın sürdürülebilirliğine katkı yapacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BAKÜ İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI SALONLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

2.1. AZERBAYCAN VE BAKÜ

Azerbaycan Cumhuriyeti, Batı Asya ile Doğu Avrupa'nın kesişim noktası olan Kafkasya'da yer almaktadır. Doğusunda Hazar Denizi, kuzeyinde Rusya, kuzeybatısında Gürcistan, batısında Ermenistan, güneyinde İran ile komşu olan Azerbaycan, Güney Kafkasya'nın en büyük yüzölçümüne sahip olan ülkesidir (86,600 km). Türkiye ile 17 km sınırı bulunan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, Azerbaycan'a bağlıdır. Kuzey ve doğusu Ermenistan ile güney ve batısı İran ile çevrilmiştir.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuştur. 1920 Yılında Kızıl Ordu Azerbaycan'ı işgal etmiş ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuş ve ardından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğine katılmıştır.

18 Ekim 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin dağılması ile Azerbaycan tekrar bağımsızlığını kazanmıştır.

Resim 2.1 : Azerbaycan Cumhuriyeti`nin yerküre üzerindeki konumu (Kaynakça: URL: 13)

Bakü, Azerbaycan Cumhuriyeti`nin başkentidir ve Hazar Denizi`nin batı kıyısında yer almaktadır. Arazisi 2,14 bin km^2 olan Bakü Kafkasya bölgesinin en büyük şehri, en gelişmiş kültür ve ticaret merkezidir. 2006 yılında faaliyete geçen Bakü – Tiflis Ceyhan Petrol Boru Hattı şehrin ticari, ekonomik ve politik önemini daha da artırmıştır. Bakü nüfusu 2016 yılın başlarında 3 milyona yakın nüfusa sahiptir. Bakü şehrinde 12 ilçe ve 59 kasaba yer almaktadır. Bakü'nün en eski noktası "İçerişehir" yüksekliği 8-10 metre, kalınlığı 3,5 metre olan surlarla çevrili kent merkezidir.

Resim 2.2 : "İçerişehir" Surları`nın ana giriş kapısının 2015 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 14)

Resim 2.3 : Bakü – İçerişehir`in harita üzerindeki konumu (Kaynakça: URL: 15)

2.2. BAKÜ-İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI TARİHİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN İÇ MEKÂN KURGUSU ANLATIMI

2.2.1. Şirvan Devletinin Tarihi

İçerişehir, Azerbaycan`ın antik tarihinin maddi ve manevi varlığı olmakta ve araştırmasına ihtiyaç duyulmakta olan büyük bir mirastır.

İçerişehir`de ortaçağ Şirvan–Abşeron bölgesinin mimarlık sanatının başyapıtlarından biri, Şirvan yetkililerinin ikametgahı – "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"dir.

Şirvan devleti IX yüzyılın ortalarında kurulmuştur. Kuzey Azerbaycan arazisinde yerleşen en uzun ömürlü devlet olmuştur. XV yüzyılında Şirvan devletinin sınırı kuzeyden Derbent, güneyden Kür Çayı, batıdan Şeki Şehiri, doğudan Hazar Denizi çevresinde yer almıştır.

Şirvan devletinin ilk soyu Mezyediler olmuştur (861-1027). Mezyediler soyunun temelini Şamahı Şehrinde yaşayan Arap asıllı Muhammed ibn Yezit oluşturmuştur. X yüzyılında Şirvanşahlar Derbent Şehrini kendi topraklarına katmıştır. Mezyediler devrinde Şirvanşahlar Devleti Derbent Şehrinden Kür Çayı sahiline kadar uzamıştır. Bu devletin başkenti Şamahı Şehri olmuştur.

Resim 2.4 : İçerişehir`de kronolojik tarihe göre sıralanmış tarihi yapılar,1998 yılında hazırlanan vaziyet planı (Kaynakça: URL: 16)

XI yüzyılın I. yarısında Şirvan Devletinin yönetimi Mezyediler soyundan Kesrailer soyuna geçmiştir (1028-1382). Şirvan Devleti III. Menüçöhr ve oğlu Ahsitan hüküm sürdüğü yıllarda gelişme göstermiştir. Şirvan Devleti`nin Kesrailer yönetiminin son yetkilisi Huşeng olmuştur. Onun siyasetinden memnun kalmayan halk isyan etmiş ve sonuçta Huşeng öldürülmüştür. Şirvan Devleti`nin Kesrailer hükümdarlığı, Huşeng`in ölümüyle son bulmuş ve bu hükümdarlık Derbentliler soyuna geçmiştir (1382-1538). Derbentliler hükümdarlığının temelini I. İbrahim oluşturmuştur (1382-1417).

Deprem ve saldırılar Şirvanşahların kendi ikametgahlarını Bakü şehrine taşımalarına sebep olmuştur. XV yüz yıllarında Şamahı Şehrinde gergin olaylar yaşanırken, Bakü nispeten sakin şartlarla gelişiyordu. Bakü`de daha XII yüz yılında dayanıklı kale duvarlarının yapıldığı belli idi.

Şirvanşah I. Halilullah (1417-1462) ve oğlu Farruh Yasar`ın (1462-1500) hükümdarlığı devrinde ülkenin başkenti Bakü şehri olmuştur. Başkent, Bakü`ye taşındığında şehrin en yüksek noktasında ve halkın en yoğun olduğu bölgede, Şirvanşahlar Sarayı inşa edilmiştir.

2.2.2. “Şirvanşahlar Sarayı” Binası ve Yakın Çevresinin Anlatımı

Saray kompleksi 9 yapıdan oluşmaktadır. Yapılar : Saray binası, Divanhane, Derviş binası, Doğu kapısı, Şah camisi, Keykubat camisi, Saray türbesi, Hamam ve Ovdan olarak isimlendirilmektedir.

Resim 2.5 : “Şirvanşahlar Sarayı”nda yapıların vaziyet planı; 1) Saray binası 2) Divanhane 3) Seyid Yahya Bakuvinin Türbesi 4) Dağılmış Keykubad Camisinin yeri 5) Murad Darvazası 6) Şah Camisi 7) Şirvanşahlar Türbesi 8) Saray hamamı 9) Ovdan (su deposu) (Kaynakça: URL: 17)

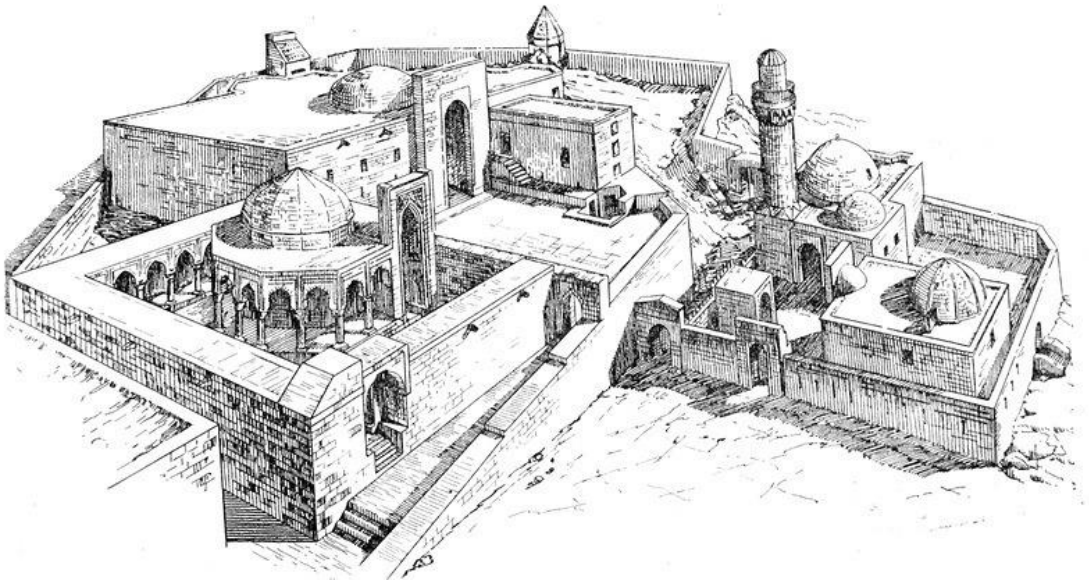
2.2.3. “Şirvanşahlar Sarayı” Binası ve Salonlarının Anlatımı

Kompleksin binaları biri diğerinden 5-6 metre yükseklikte olan üç avluda yerleşmiştir. Sarayın yerleştiği arazi değişken eğimleri olan araziye konumlanmış olduğu için, saray yapıları arazi eğimine uyarak değişken büyüklük ve akslarda konumlandırılmıştır. Kompleksin tüm yapıları devrin yapılarında kullanılan, yer

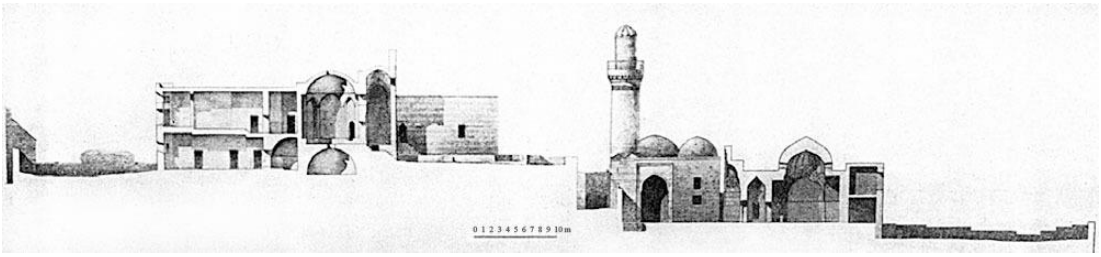
altında bulunan sularda, deniz ve tatlı sularda kimyasal bir çözelti olarak doğada oluşan kireç taşından inşa edilmiştir. Sarayın yapıları arasında saldırılar sonucunda en çok yıkılmaya maruz kalan saray binası olmuştur.

Saray iki katlı, planda düzgün olmayan dikdörtgen şekle sahip bir yapıdır. Sarayı iyi ışıklandırmak için binanın güney doğu kısmı inişli-çıkışlı yapılmıştır. Yapı ilk yapıldığında 27`si zemin katta, 25`i birinci katta bulunan 52 odası bulunmakta idi. İç mekân kullanımı, üst katta Şah ve ailesinin yaşam alanı, aşağı katta ise hizmetçilerin yaşam alanı olarak düzenlenmiştir.

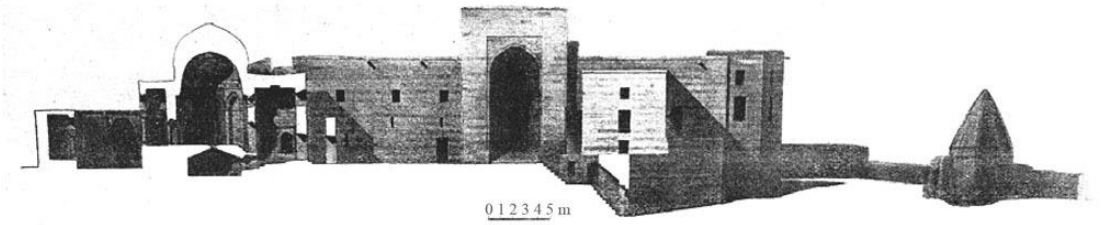
2002-2004 yıllarında Saray binası restore edilmiştir. Halihazırda Saray Kompleksinin genel arazisi 2232 m^2`dir.

Resim 2.6 : "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin XV y.y`daki perspektiv durumunu gösteren bir sunum (Kaynakça: URL: 18)

Resim 2.7 : "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin doğu-batı kesimi; üst hizada Şirvanşahlar binası, orta kısımda Şah Camisi ve Şirvanşahlar Türbesi, alt hizada saray hamamı konumlandırılmıştır, 1998 yılına ait bir sunum (Kaynakça: URL: 19)

Resim 2.8 : "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi"nin kuzey-güney kesimi; üst hizada, soldan sağa doğru Divanhane, Şirvanşahlar Binası ve Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi konumlandırılmıştır, 1998 yılına ait bir sunum (Kaynakça: URL: 20)

Resim 2.9 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası girişi; XIX y.y. Rus askerleri tarafından Saray binasının üst katına atlar aracıyla ulaşmak için, giriş kısmına yapılan rampa yol ve 2014 yılına ait bir fotograf. Yeniden işlevlendirilen yapı, günümüzde Müze olarak kullanılmaktadır (Kaynakça: URL: 21)

Sarayın yaşam binasında Şirvanşah ve onun ailesi, aynı zamanda da saray hizmetçileri yaşamışlardır. Orijinal yapıda yirmi yedi adedi zemin, yirmi beş adedi birinci katta bulunan toplam 52 oda bulunmaktaydı. Zemin katta 12.1 no`lu odada Bayıl Kalesi`nin taş yazıtları sergilenmektedir. Bayıl Kalesi`nin taşlarının 40 parçası üzerinde, Derbenti sülalesinden olan 10 Şirvanşahın ismi yazılmaktadır. Sarayın hem orta avlusunda, hem de zemin katında bu taşları görmek mümkündür.

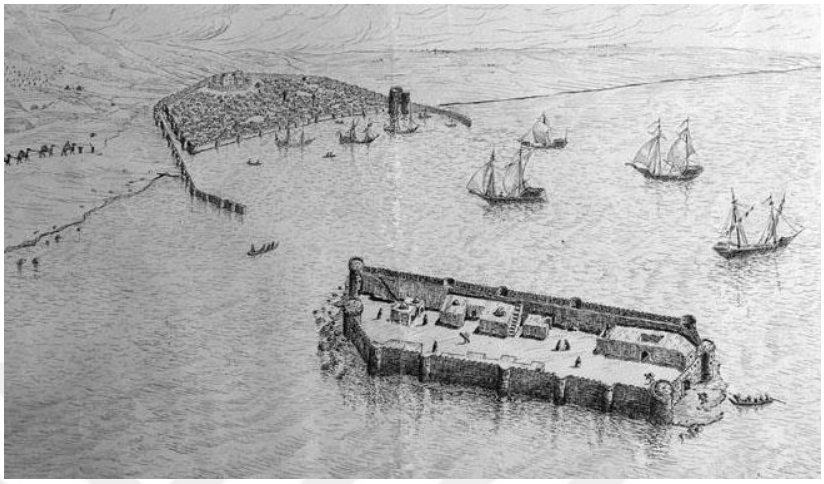

Resim 2.10 : Bayıl Kalesi taşları, "Şirvanşah Sarayı"nın orta avlusu, 2016 yılına ait bir fotoğraflar (Kaynakça: URL: 22)

Resim 2.11 : Zemin katta yerleşen Bayıl Kalesi maketi, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL:23)

1306 yılında Hazar denizinde yaşanmış güçlü deprem sonucunda Bayıl Kalesi tamamen dağılmıştır. XVIII y.y. başlayarak Hazar Deniz`i suyunun seviyesi inmeye başlamıştır.

Resim 2.12 : Deniz su seviyesi inmeden önce, XVIII y.y ait Bayıl Kalesi çizimi (Kaynakça: URL: 24)

Resim 2.13 : Bayıl Kalesi`nin Hazar Denizi`ndeki kalıkları, 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 25)

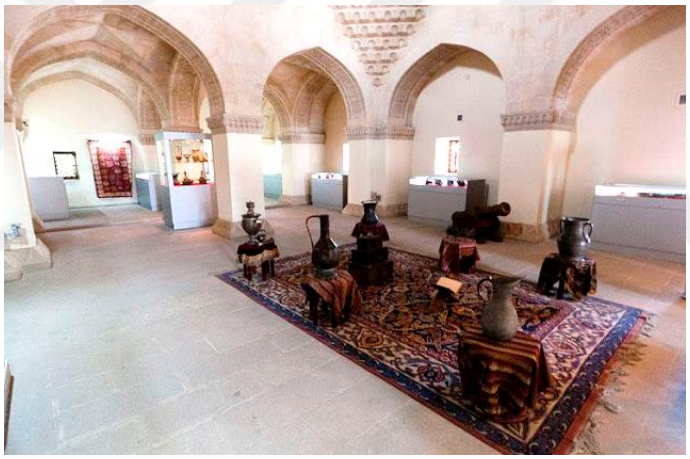

Resim 2.14 : Bayıl Kalesi depremden sonra, arkeolojik araştırmalar zamanı, 1930-40 yıllarına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 26)

Resim 2.15 : Zemin katta oda 12`de sunulan arkeolojik tanıtımı, 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 27)

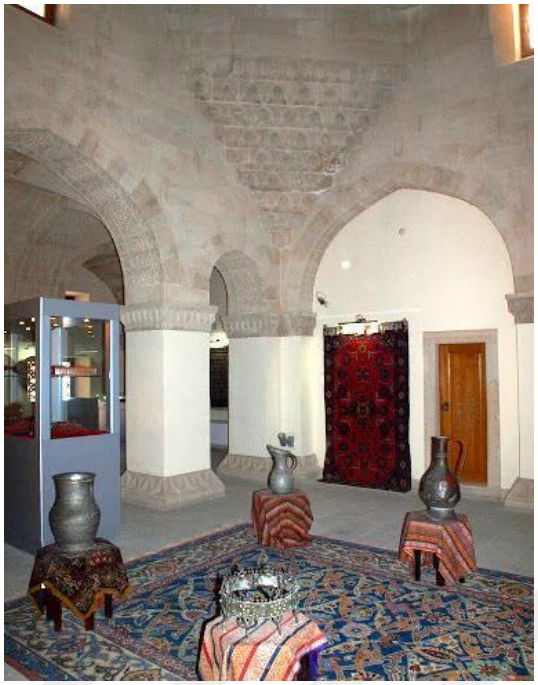
Sarayın zemin katında Şirvanşah devrine ait su kapları, halılar, süs eşyaları ve lambalar da sergilenmektedir.

Resim 2.16 : Zemin katın doğu salonunda yerleşen XVIII-XX y.y. ait su kabları, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 28)

Resim 2.17 : Zemin katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait lambalar, 2011 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 29)

Resim 2.18 : Zemin katın doğu salonunda yerleşen XVIII-XX y.y. ait su kapları, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 30)

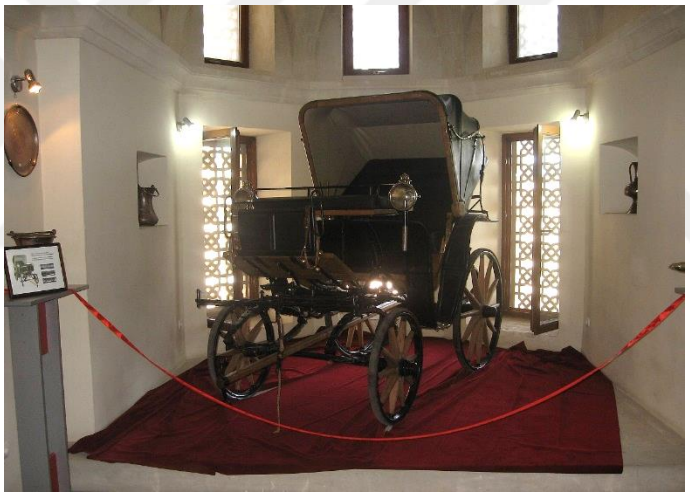
"Şirvanşahlar Sarayı"nın birinci katında günümüze ulaşan sadece 15 odası bulunmaktadır. Odalardaki sergi alanlarında süs eşyaları, arkeoloji kazıntılardan bulunmuş topraktan hazırlanmış kaplar, ressamların Şirvan-Apşeron mimarlık anıtlarını yansıtan eserleri, etnografik tarifler, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, milli kıyafet örnekleri de yer almaktadır

Resim 2.19 : "Şirvanşahlar Sarayı" binası birinci kat, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 31)

Resim 2.20 : Birinci katın güney salonunda sergilenen "Şirvanşahın Askerleri", 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 32)

Resim 2.21 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. – Şirvanşahlar devrinde kullanılan araç – fayton, 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 33)

Resim 2.22 : Birinci katta sergilenen "Şirvanşahlar Sarayı"nın farklı dönemlere ait fotoğrafları, 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 34)

Resim 2.23 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; Kur`an-i Kerim, banyo terliği, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 35)

Resim 2.24 : Birinci katta sergilenen süs eşyaları, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 36)

Resim 2.25 : Birinci katta sergilenen Şahın dönemine ait Milli kıyafetler, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 37)

Resim 2.26 : Birinci katta yerleşen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; küpeler ve pirinç ezen, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 38)

Resim 2.27 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; 2017 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 39)

Resim 2.28 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar; gece lambası ve takılar, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 40)

Resim 2.29 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 41)

Resim 2.30 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar – lamba, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 42)

Resim 2.31 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar – Şirvanşahlar devrinde kullanılan su kabı, 2014 ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 43)

Resim 2.32 : Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, tepsi ve sahan, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 44)

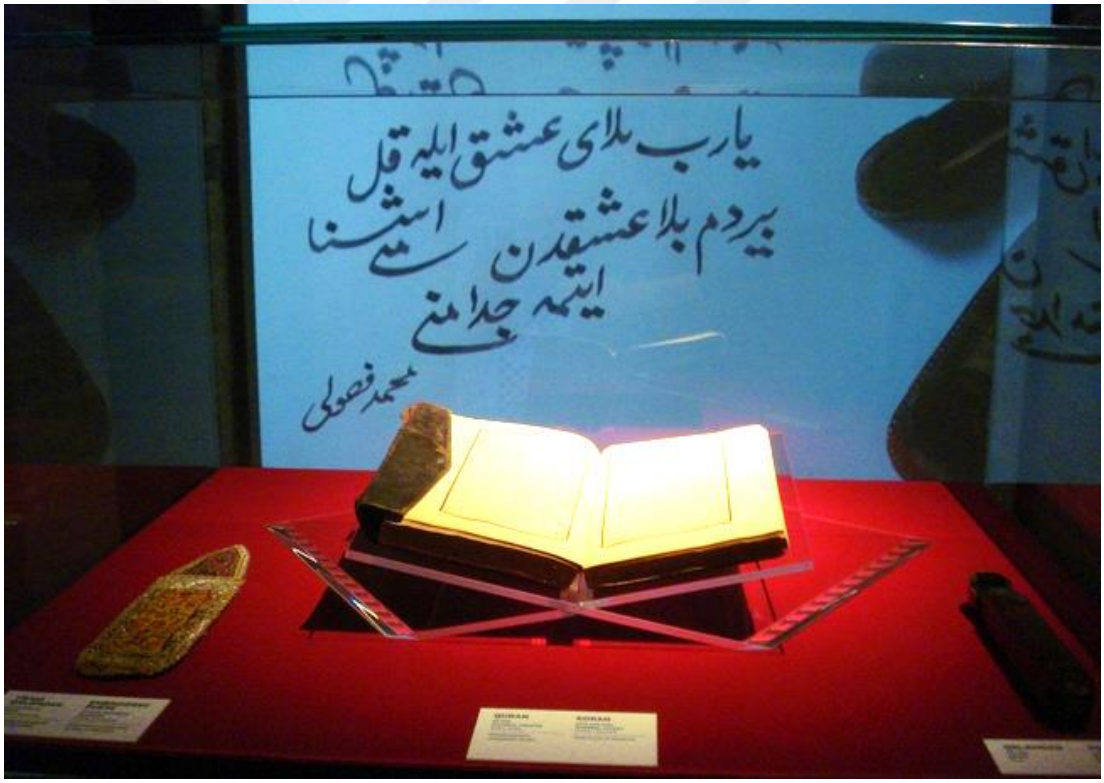

Resim 2.33: Birinci katta sergilenen, XVIII-XX y.y. ait eşyalar, ibrik ve süzgeç, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 45)

Şirvanşahlar Sarayı binasının birinci katın salonunda, İçerişehir maketi sergilenmektedir.

Resim 2.34 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katın salonunda yerleşen "İçerişehir Maketi" sergilenmektedir, maketin üzerinde "Şirvanşahlar Sarayı" gösterilmektedir, 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 46)

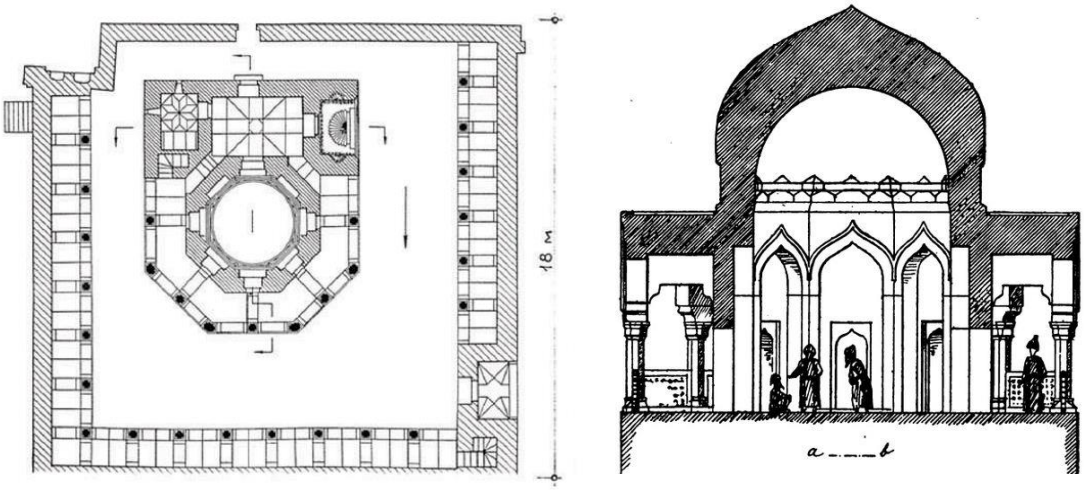
Resim 2.35 : Birinci katın Kaligrafi odası'nda kurulmuş monitörde kaligrafi sanatı izletilmektedir , 2015 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 47)

2.2.4. Divanhane

Divanhane binası 1428 yılında resmi kabul törenlerinin ve devlet danışma kurulu toplantılarının geçirilmesi için inşa edilmiştir. Bu toplantılar Şah'ın ve ileri gelenlerin katılımıyla sekiz köşeli kubbeli binada yapılmaktaydı. 2002-2003 yıllarında Divanhane`de restorasyon yapılmıştır. Günümüzde yapı, ziyaretçilere mekânları boş olarak sunulmaktadır.

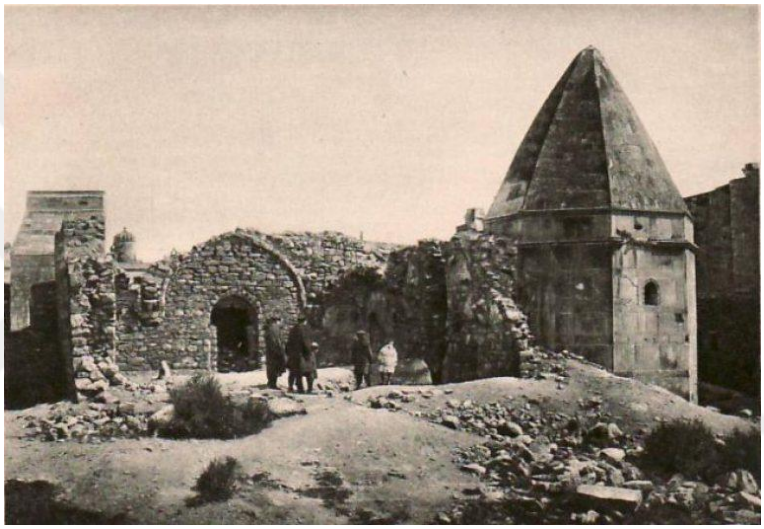
Resim 2.36 : Resmi kabul törenlerinin ve devlet toplantılarının yapıldığı Divanhane`nin 1984 ve restorasyon çalışmalarından sonra, 2016 yılına ait fotografı (Kaynakça: URL: 48)

Resim 2.37 : Resmi kabul törenlerinin ve devlet toplantılarının yapıldığı Divanhane` nin 1998 yılına ait a) planı b) kesiti (Kaynakça: URL: 49)

2.2.5. Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi

Halk arasında “Derviş türbesi” ismi ile ünlü olan ve avlunun güney kısmında yerleşen türbe, orta avluda merkezde yer almaktadır. Seyid Yahya Bakuvi XIV y.y sonlarında Azerbaycan’ın Şamahı şehrinde doğmuştur. Bakuvi lakabı, hayatının en uzun ve önemli kısmını Bakü`de yaşamış olmasından almıştır. Seyid Yahya Bakuvi, I. Halilullah devrinde saray Âlimi olmuştur. O, 1466 yıllarında vefat etmiştir ve kabri bu türbede bulunmaktadır.

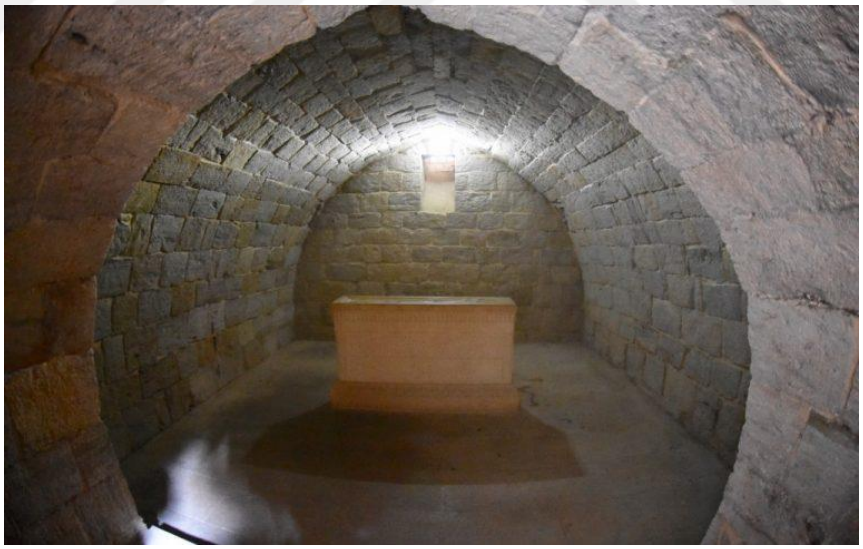

Resim 2.38 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi`nin XIX yüzyılına ait bir fotoğrafı (Kaynakça: URL: 50)

Anadolu Selçuklu kümbetlerini andıran yapının iç mekânı beşik tonozdan oluşmaktadır ve kubbenin dışı sekizgen piramit külah ile örtülmektedir. Türbenin duvarlarında üç küçük pencerede yıldız şekilli oyuklardan oluşan taş işçiliği vardır. Kuzey kısmında yerleşen kapı, türbeyi eski cami ile birleştirmektedir. 2003 yılında Seyid Yahya Bakuvi Türbesinde restorasyon yapılmıştır.

Resim 2.39 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi`nin 2016 yılına ait cephe fotografı (Kaynakça: URL: 51)

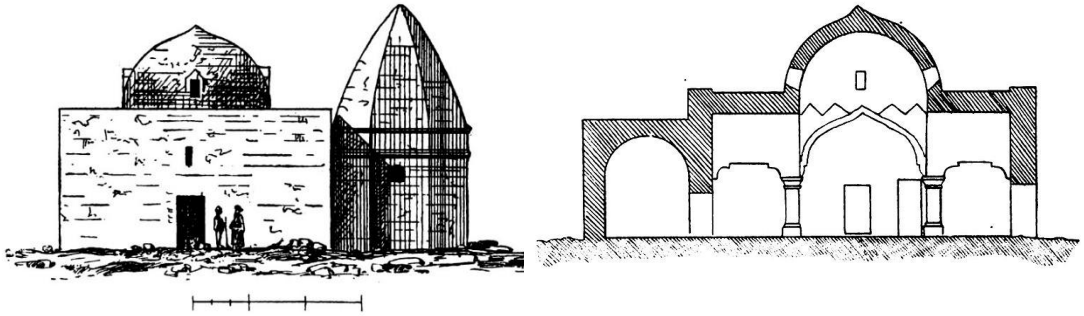
Resim 2.40 : Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi`nin Türbesi`nin 2015 yılına ait iç mekân fotoğrafı. Günümüzde ziyaretçilere bu şekilde sunulmaktadır (Kaynakça:URL: 52)

2.2.6. Keykubad Camisi

Keykubad Camisi, Derviş Türbesi yanında, ona bitişik bir cami-medrese binası inşa edilmiştir. Keykubad, Şirvanşah Şeyh I. İbrahim'in dedesi idi. Şirvanşah Keykubad 1317-43 yıllarında hüküm sürmüştür. Saray Âlimi Seyid Yahya Bakuvi'nin medresede Şirvanşahlar'ın çocuklarına eğitim verdiği bilinmektedir. Türbe caminin güney kısmına yerleşmiştir. Cami dikdörtgen ibadet salonu ve onun önündeki küçük dehlizden oluşmaktadır.

Resim 2.41 : Keykubad Camisinin yangından sonra kalan sütunlarının parçaları, 2014 yılına ait fotoğraf. Camii günümüzde bu şekilde ziyarete açılmıştır (Kaynakça: URL: 53)

Resim 2.42 : Keykubad Camisi ve Seyid Yahya Bakuvi Türbesi`nin a) cephe görünüşü b) Caminin kesiti XIX y.y (Kaynakça: URL: 54)

Salonun merkezinde zamanında kubbeyi tutan dört sütun bulunmaktaydı. 1918 yılında çıkan yangınla cami tamamen yanmıştır. 2005 yılında dağılmış Cami`nin bir

kısmı restore edilmiştir. Saray Camisi`nin sütunların parçaları günümüzde sunulmaktadır.

2.2.7. Murad Kapısı– "Doğu Kapısı"

Murad Kapısı 1585-1586 yılında Osmanlı sultanı III. Murad devrinde inşa edilmiş ve onun ismini taşıyan Murad Darvazası, Kompleksin XVI yüzyılına ait son yapısıdır. Murad kapısının yukarı çevresinde olan iki yuvarlak taş levhacık arasında : "Bu bina Ulu Recep Bakuvi`nin 994 yılında (1585-86) siparişi esasında, büyük ve adaletli Sultan III. Murad'ın devrinde yapılmıştır" yazılmaktadır. 2006 yılında yapıda restorasyon yapılmıştır.

Resim 2.43 : Murad Kapısı – Doğu Kapısı girişini gösteren, 1893 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 55)

Resim 2.44 : Murad Kapısı – Doğu Kapısı Portalı girişini gösteren, 2016 yılına ait fotografı (Kaynakça: URL: 56)

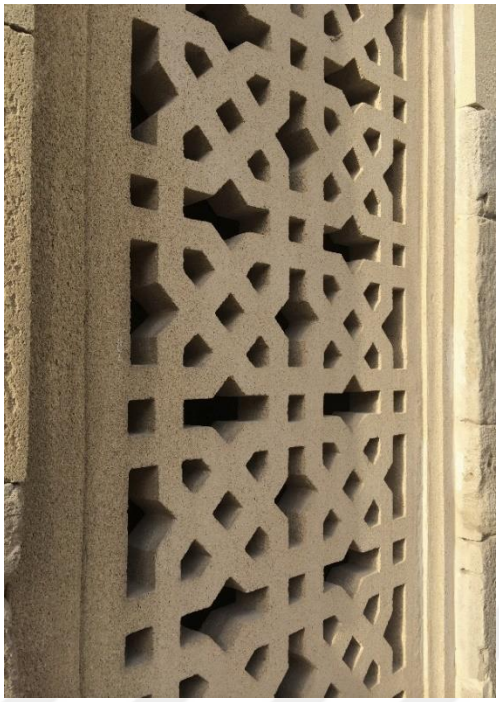
2.2.8. Şah Camisi – Saray Camisi

Saray Camisi büyük ve küçük olarak adlandırılan bölümden oluşmaktadır. Büyük olan bölümü Şah ve saray mensuplarının kullanımı, küçük olan kısmı ise saray kadınlarının kullanımı için tasarlanmıştır.

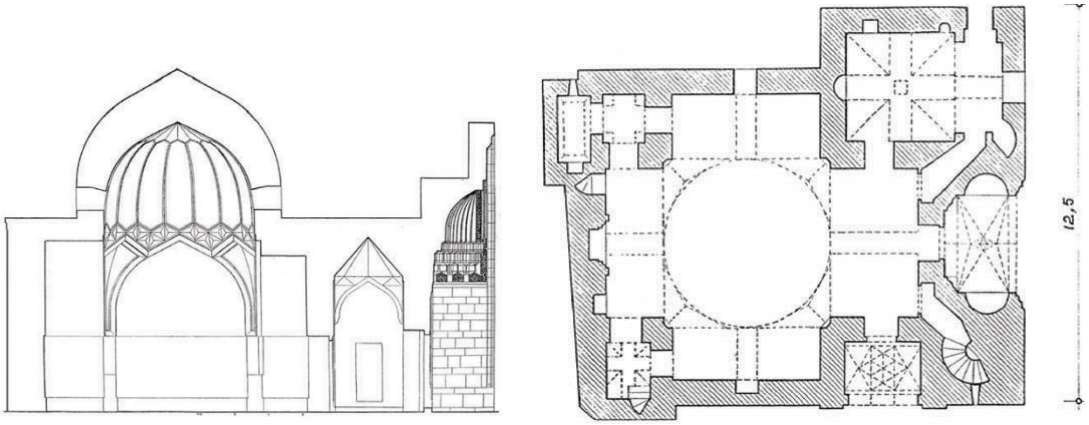
Caminin minaresinin yüksekliği 22 metredir. Bir zamanlar taştan olan şerefesi, şimdi demirdendir. Minarenin çevresine alan yazıda: "Bu minarenin yükseltilmesini büyük Sultan I. Halilullah emir etmiştir. Allah onun şahlığı ve yetkiliği yıllarını büyütsün, 845 yıl" (1441-42) diye yazmaktadır. Saray Camisi`nde 2006 yılında restorasyon yapılmıştır.

Resim 2.45 : Şah Camisi – Saray Camisi`nin 22 m`lik minaresi ile 2004 yılına ait bir fotoğrafı (Kaynakça: URL: 57)

Resim 2.46 : Şivanşahlar Camisi`nin taş işçilikli penceresinin 2014 yılına ait bir fotoğrafı (Kaynakça: URL: 58)

Resim 2.47 : Şah Camisi – Saray Camisi`nin 1998 yılına ait kesiti ve plan şeması. Günümüzde ziyaretçilere anıt olarak sunulmaktadır (Kaynakça: URL: 59)

Resim 2.48 : 1918 yılında yaşanan soykırım olayları ile tahrip olmuş Şah Camisi ve Şirvanşahlar Sarayı binasının durumu (Kaynakça: URL: 60)

Resim 2.49 : Saray Camisi`nin 2015 yılına ait iç mekan fotoğrafı (Kaynakça: URL: 61)

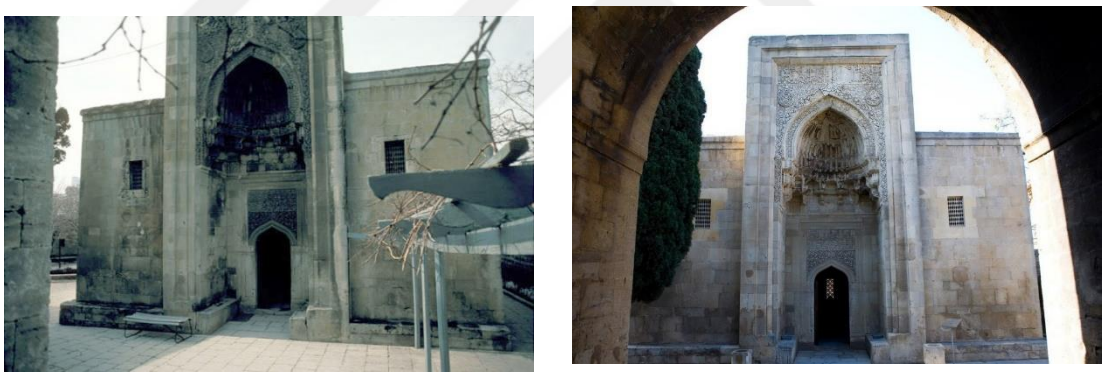
Resim 2.50 : Saray Camisi`nin kubbesinin 2014 yılına ait bir fotoğrafı (Kaynakça: URL: 62)

2.2.9. Şirvanşahlar Türbesi

Yerleşkenin aşağı avlu bölümünde Şirvanşahlar Türbesi yerleşmektedir. Aşağı avlunu diğer avlulardan daha büyük, daire şeklinde ve kapalı duvarlar ayırmaktadır. Türbe'ye yukarıdan bakıldığında kesme yıldızla süslenmiş ve sekiz köşeli kubbe ile tamamlanmış dikdörtgen şeklinde olduğu gözükmektedir.

Şirvanşahlar Türbesi (1435) Mimar Muhammad Ali tarafından Şirvanşah`ın annesi Bike Hanım ve 6 yaşındaki oğlu Ferruh Yami için inşa edilmiştir.

Şirvanşahlar Türbesi'nin ana kapısı koridora açılmaktadır. Bu koridorun sol ve sağ taraflarındaki kapıların ardında küçük odalar bulunmaktadır. Bu odaların din görevlilerine ait oldukları bilinmektedir. Koridordan merkezi kubbe ile örtülmüş büyük salona geçmek mümkündür.

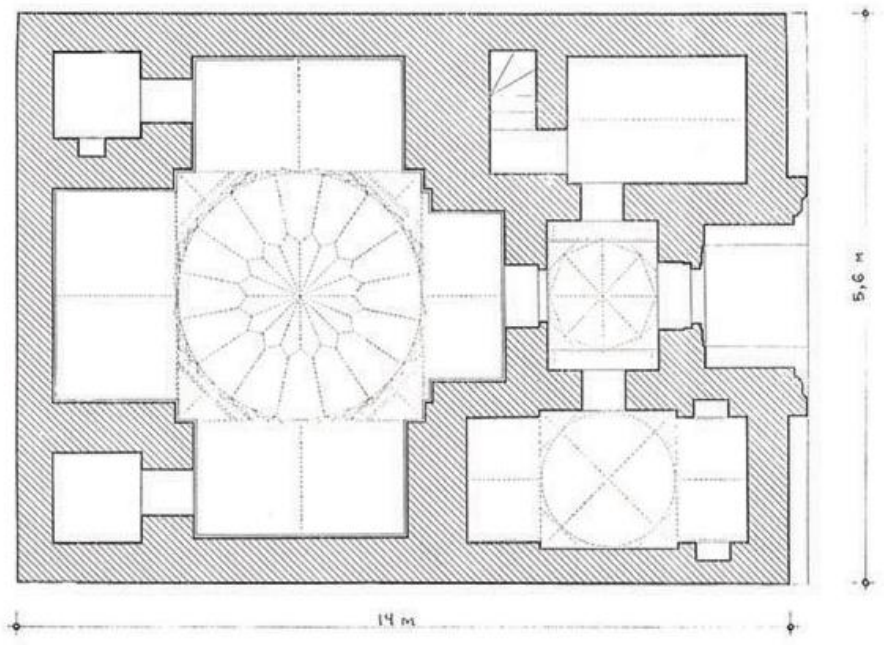

Resim 2.51 : Şirvanşahlar Türbesi'nin girişini gösteren 1984 ve 2016 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 63)

Arkeolojik araştırmalar sonucunda salonda kabir taşlarının parçaları ve Şirvanşah Halilullah`ın ailesine ait taş kabirler bulunmuştur. Şirvanşahlar Türbesi`nde 2002-2003 yıllarında restorasyon yapılmıştır.

Resim 2.52 : Şirvanşahlar Türbesi`nin 2015 yılına ait iç mekân fotoğrafı (Kaynakça: URL: 64)

Resim 2.53 : Şirvanşahlar Türbesi'nin 1998 yılına ait plan şeması (Kaynakça: URL: 65)

2.2.10. “Şirvanşahlar Sarayı” Hamamı

Kompleksin en aşağı avlusunda 1438 yılında yapılmış olan saray hamamı yerleşmektedir. İçerişehir`in diğer hamamları gibi, bu hamamda iç mekân sıcaklığını sabitlemek için, yer altında yapılmıştır. Zamanla toprak katının kalınlığı artarak yapı tamamen yeraltı seviyesinde kalmıştır.

Hamam, 1939 yılında yapılan kazılarda tesadüfen bulunmuş, 1953 yılında bir kısmı temizlenmiş, 1961 yılında restore restore edilmiştir. Hamamın vaziyet planı dört kolondan oluşan iki geniş sığınaktan oluşmaktadır.

Hamamın iç mekânında koridor, soyunma odası, merkezi oda, yıkanma ve buharlanma odaları, sıcak ve soğuk su havuzları bulunmaktaydı. İç mekânın merkezi kısımları kubbelerle, diğer kısımları ise tavan ile örtülmekteydi. Hamamın ısıtılması için kullanılan hava kanalları (hipokaust) yerin altında yerleşmekte ve ısıtıcı oda olan külhan ile birleşmekteydi. Hamam, gazyağı-parafin ile ısıtılmaktaydı.

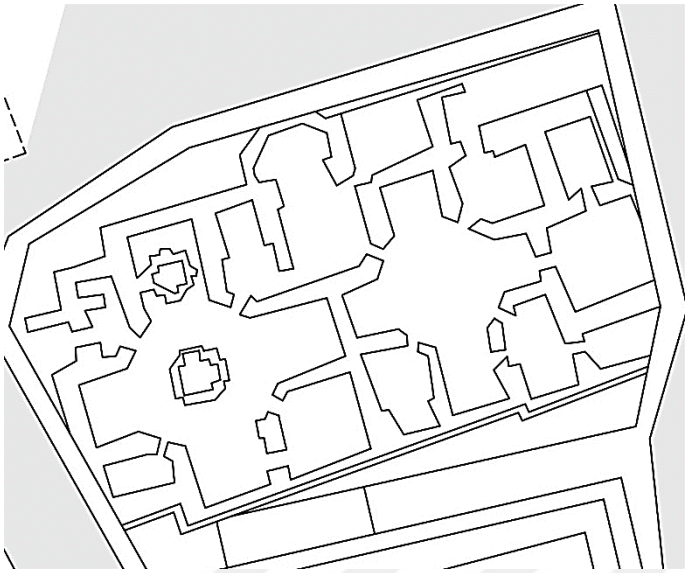
Resim 2.54 : “Şirvanşahlar Sarayı” hamamı, a)1984 yılında arkeoloji kazmalar zamanı ve b) 2014 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 66)

Resim 2.55 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamı – aşağı avlu, 2009 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 67)

Resim 2.56 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamı a) 2011 b) 2014 yılına ait fotoğrafı (Kaynakça: URL: 68)

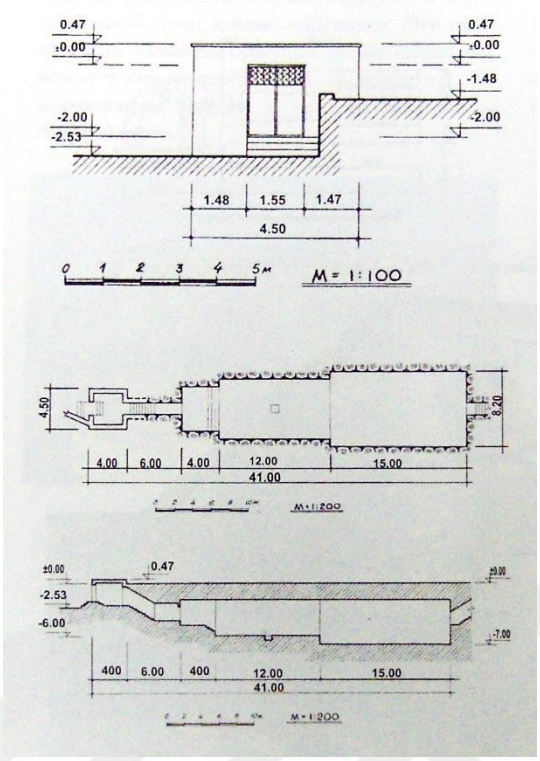
Resim 2.57 : "Şirvanşahlar Sarayı" hamamının vaziyet planı, 2014 ("Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

2.2.11. Ovdan (Su Deposu)

Şirvanşahlar Sarayı`nın su ihtiyaçlarını karşılamak için, XV y.y.`da hamamın aşağı kısmında ovdan (su deposu) inşa edilmiştir. Ovdana su şehrin dağlık kısmından topraktan yapılmış borularla "Şah Kemeri" ile dahil olmaktaydı. Ovdan 1954 yılında restorasyon çalışmaları sırasında tesadüfen bulunmuştur.

Resim 2.58 : "Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı – metal işçiliği olan giriş kapısı, 2016 yılına ait fotoğraf (Kaynakça: URL: 69)

Resim 2.59 "Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı; 1) kesitte giriş kapısı 2) Ovdan`ın planı, 3) Ovdan`ın iç mekanı gösterilmektedir ("Şirvanşahlar Sarayı" arşivi, 2014)

Resim 2.60 : 1) Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı`nın girişi, merdivenler, 2015 yılına ait bir fotoğrafı (Kaynakça: URL: 70)
2) "Şirvanşahlar Sarayı" Ovdanı`nın iç mekânı, 2014 yılına ait bir fotoğrafı ("Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

2.2.12. Şirvanşahlar Sarayı`Nın Yıpranma Ve Koruma Süreci

1500 yılında Şirvanşahlar'la Sefeviler arasındaki savaş zamanı Farruh Yasar öldürüldükten sonra saray talan olmuştur. Güney Kafkasya'da İran ile Türkiye arasında çok sayılı savaşlar, Azerbaycan topraklarında sürmüştür. Kervan yollarının kesişmesinde yerleşen Şirvan Devleti, sık sık saldırılara maruz kaldığı için Şirvanşahlar Sarayı da, bu saldırılar zamanı defalarca yıkılmıştır.

Resim 2.61 : Murad Kapısı, sol tarafta yerleşen Seyid Yahya Bakuvi`nin türbesi ve ona bitişik olan Keykubad Camisi, sağ tarafta Saray binası, res. Georgi Qoqenfelden`e ait 1850 yılın çizimi (Kaynakça: URL: 71)

10 şubat 1828 yılında Azerbaycan Rusya tarafından işgal edildikten ve Saray yapıları Rus askerleri hizmetine verildikten sonra burada çeşitli tadilatlar yapılmış, sarayla ilgili birçok yapı özgünlüğünü yitirmiştir. Saray, Rusya hakimiyetinde 100 yıl boyunca kalmıştır.

Bu süre zarfında, birinci kattaki şah odaları askerlerin kışlalarına, onun altındaki odalar ise kümes ve silah deposuna çevrilmiştir. Rus askerleri sarayı kısmen tamir etmişler ve aynı zamanda, saray yapılarını silah depolarına çevirerek, büyük değişiklikler yapmışlardır. Bununla beraber Sarayın kubbeleri yıkılmış ve zemin katı ile birinci katındaki odaları birbirinden ayıran duvarların bir kısmı kaldırılmıştır.

Bazı pencerelerin yerleri taşlarla doldurulmuş, pencerelerdeki taş işçilikleri tahrip edilmiştir.

Resim 2.62 : 1858 yılında Rus askerleri tarafından eski duvarların yerine yapılmış duvarlar, eğmeç, ağaçtan yapılmış sütun da gözükmektedir, "Şirvanşahlar Sarayı" binası birinci kat, 1932 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: "Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

Resim 2.63 : "Şirvanşahlar Sarayı" – Keykubad Camisi ve XIX y.y. Rus askerlerinin sarayın cephesine yaptıkları merdiven gözükmektedir, resim – R.Y.Tile`a aittir, XIX y.y sonu (Kaynakça: URL: 72)

Resim 2.64 : "Şirvanşahlar Sarayı" – Şah Camisi ve Saray binası gözükmüktedir, XIX y.y. ait bir fotoğraf, XIX y.y sonu (Kaynakça: "Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti devrinde (1918-1920) mimarlık yapılarının tetkiki ve kayıt altına alınması ile bağlı bir çok yönetmelikler çıkartılmıştır. 1920 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği hakimiyeti sarayın korunması için gerekli işler yapmaya başlamıştır ve bu işler 1924 yılın sonrasında da devam ettirilmiştir. Daha sonra saray Azerbaycan Tarihi Müzesine devredilmiştir. Restorasyon sırasında pencere yerlerinden XIX y.y. koyulmuş taşlar kaldırılmıştır.

Belli bir süre saray Azerbaycan Milli Müzesi ve Din Tarihi Müzesi binası olarak kullanılmıştır. 1960 yılında Cumhuriyet yetkisi ile sarayın mimarlık anıtı gibi korunması hakkında karar verilmiştir. 1964 yılından itibaren "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" Devlet Tarihi-Mimarlık Koruma Müzesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" Devlet Tarihi-Mimarlık Koruma Müzesi 1974 yılında eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ölçeğinde 2., 1976 yılında ise 1. dereceli müzeler seviyesine yükselmiştir. 1994 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Kültür Bakanı'nın emri ile "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" Devlet Tarihi-Mimarlık Koruma Müzesi Azerbaycan Cumhuriyeti öneminde önde gelen müzeler kategorisine eklenmiştir.

"Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" ve "Kız Kulesi" 2000 yılında UNESCO Kültür Mirası Listesi`ne eklenmiştir. İçerişehir - Azerbaycan`ın Dünya Mirası Listesi`ne eklenen ilk mimari eser olmanın özelliğini taşımaktadır.

2.3. BAKÜ İÇERİŞEHİR ŞİRVANŞAHLAR SARAYI SALONLARININ YENİ İŞLEVİNİN İÇ MEKÂN MÜDAHALELERİNE YÖNELİK ANALİZLER

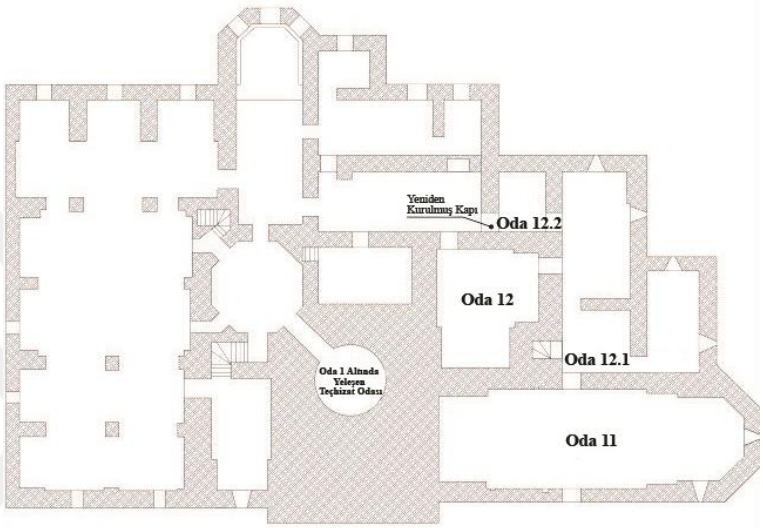
Yeni iç mekân düzeninin yaratılmasında yerli ve yabancı uzmanlar getirilmiştir. Uluslararası çalışmalara imza atan bir firma Şirvanşahlar Sarayı`nın salonlarının iç mekân düzenleme projelerini hazırlamıştır.

Sarayın zemin katında 2 adet, birinci katında 9 adet salon yeniden işlevlendirilerek sergi salonu olarak kullanıma sunulmuştur. Saray binasının zemin katında büyük sergi alanı açılmıştır. Burada XIII yüzyılında inşa edilmiş Bayıl Kalesi`nin taşları ve arkeoloji eşyalar sergilenmektedir. Saray binasının birinci katında Şirvanşahın döneminde kullanılan eşyalar, kaplar, süs eşyaları, kıyafetler,

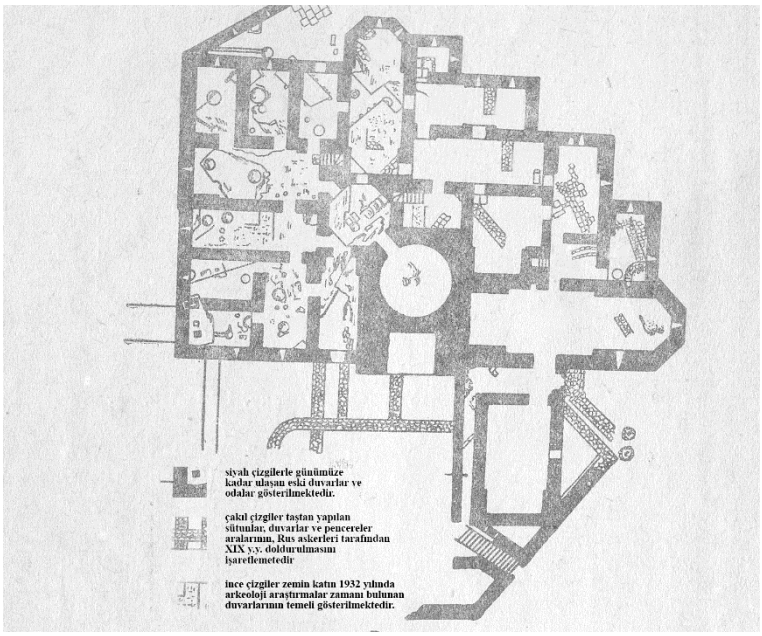
maketler ve benzeri eşyalar sunulmaktadır. Yeni tasarlanmış sergi salonlarında olan 500 adet eşya ziyaretçilere göstermek için salonlara yerleştirilmiştir.

2.3.1. Zemin Kattaki Bayıl Kalesi Odasına Yönelik Analizler

Saray binasının zemin katında Oda 11`de Bayıl Kalesi odasının tanıtımı, oda 12.1`de Bayıl Kalesinin taş yazıtları, oda 12`de Arkeoloji tanıtımı sunulmaktadır.

Resim 2.65 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katının planı, 2014 ("Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

Resim 2.66 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katındaki 27 odayı gösteren planşeması, 1932 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: Şeblıkin, s.32, 1939)

Bayıl Kalesi 1234-1235 yıllarında Hazar Denizi`nde Bakü körfezinden 640 metre uzaklıkta ada üzerinde inşa edilmiştir ve Şirvanşahlar`ın denizden savunma kalesi olmuştur. Kalenin uzunluğu 180, genişliği 35, kalınlığı 2 metre oluşmaktaydı. Köşelerde ve girintilerde yarım daire biçiminde 15 kule bulunmaktaydı. Bu taşları 1946 yılında suyun altından çıkarıldığını gösteren müze müdürlüğünce çekilmiş belgesel film, kurulmuş projeksiyon aracılığı ile zemin katın küçük salonunda izletilmektedir. Bu salonda yerleştirilen Bayıl Kalesi maketi de yer almaktadır. Suyun içinde sergilenen makette, Bayıl Kalesi`nin Hazar Denizi`nin suları altında kalmış parçaları sergilenmektedir.

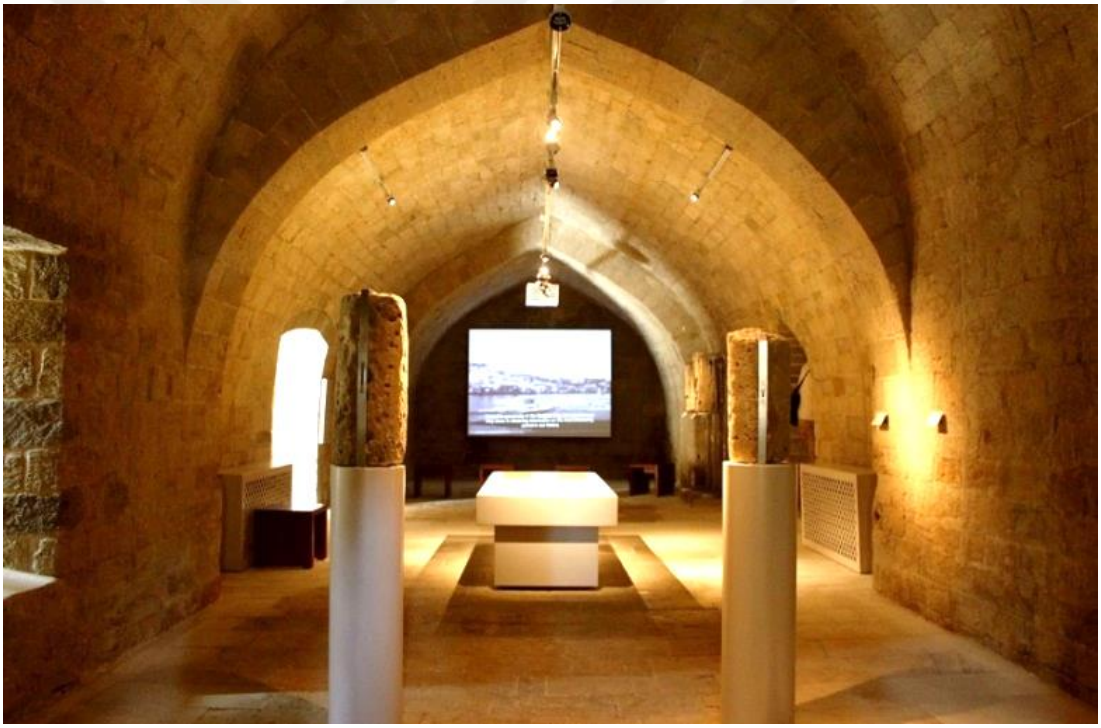
Resim 2.67 : Zemin katında bulunan Bayıl Kalesi odası. Odada Bayıl Kalesi parçaları ve maketi sergilenmektedir (Kaynakça : URL: 73)

2.3.1.1. Teknik Analizler

Çalışmanın bu bölümünde daha önceki bölümlerde yapılan araştırmalar üzerinde, Şirvanşahlar Sarayı binasının zemin katında bulunan ve yeniden işlevlendirilen, Bayıl Kalesi odası örnek olarak seçilmiş ve analiz edilmiştir. Yapının restorasyon projesinde rolöve ve restitüsyon çalışmaları sırasında salona eklemeler ve çıkarmalar yapılmamış, yeniden işlevlendirilen salonun özgün hali korunmuştur. Salonun iç mekânında herhangi bir bölücü duvar kullanılmamıştır. Bu nedenle yeni

işleve uygun kullanılan oda yapının orjinal hacimsel düzeni göz önünde bulundurularak oluşturulduğu söylenebilir.

Bu bölümde Şirvanşahlar Sarayı binasının zemin katında bulunan Bayıl Kalesi odasının yeni işlevinin ve kullanıcıların gereksinimlerinin teknik açıdan cevap verme kapasitesi incelenmiştir. Bayıl Kalesi odasının iç mekân düzenine uygun olarak yapılan aydınlatma, teknik servisler, ısıtma, elektrik ve mühendislik gibi teknik proje ve hizmetlerin, odanın sergileme ve düzenine uygun yapıya zarar vermeyen teknikler kullanılarak uygulanmıştır. Odada iç mekan için kullanılan yapay aydınlatma elemanları mevcuttur. Mekânda kullanılan aydınlatma elemanı tavana monte edilerek uygulanmıştır. Aynı elemanlar yapının diğer salonlarında da kullanılmıştır.

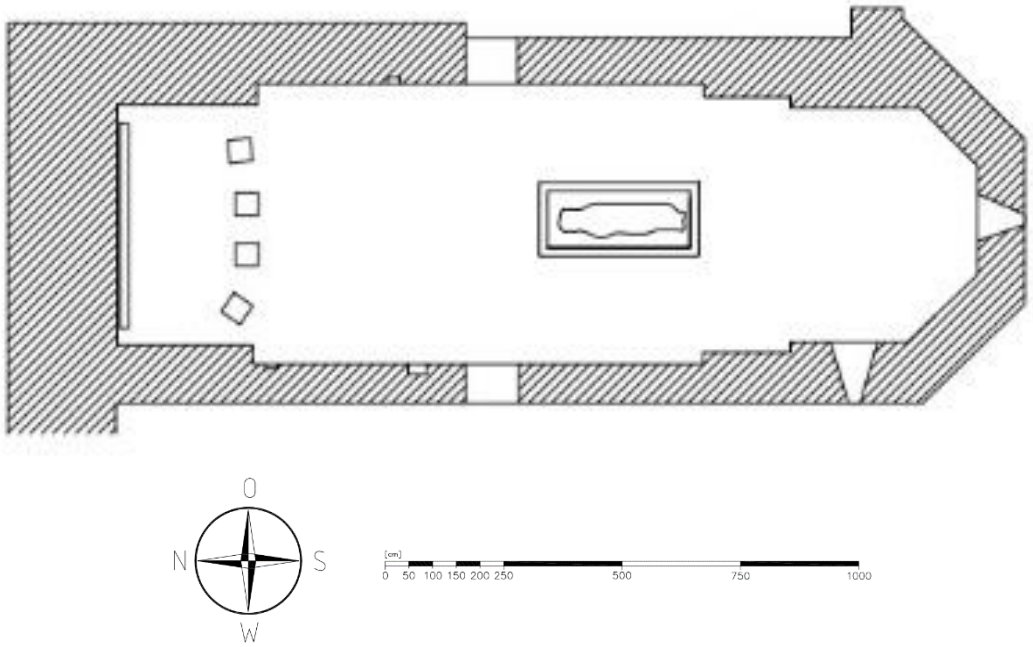
Resim 2.68 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katında bulunan Bayıl Kalesi odası, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 74)

Havalandırma sistemi kullanıcı konforu için yapıda düşünülmesi gereken temel kullanımlardan bir tanesidir. Havalandırma sistemi ve havalandırma projesi bu yapıda mevcut değildir. Yapıda havalandırma ihtiyacı doğal yollarla yapılmaktadır.
Yapının dolaşım elemanlarına restorasyon sonrası bakıldığında yeni bir eklenti olmadığı görülmektedir. Yapının mevcut dolaşım elemanları korunmuş ama

günümüz koşullarının ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmıştır. Engelli kullanıcıların dolaşım elemanlarındaki ihtiyaçlarını buna örnek gösterebiliriz.

Resim 2.69 : Bayıl Kalesi odası`nda projeksiyon aracılığı ile belgesel film izleme alanı (Kaynakça: URL: 75)

Resim 2.70 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının zemin katında bulunan Bayıl Kalesi odasının planı, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: 'Şirvanşahlar Sarayı' arşivi)

2.3.1.2. İşlevsel Analizler

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapının yaşamını sürdürebilmesi için verilen işlevin doğru seçilmesi önemli faktörlerden biridir. Yapının sürdürebilirliğini etkileyen bir çok etkenler vardır. Bu etkenlerden bir tanesi de kullanıcı memnuniyetidir. Kullanıcı gereksinimlerini karşılayan yapılar işlevsel olarak başarılı sayılmaktadır. Müze olması düşünülen yapının mekânsal açıdan hangi gereksinimlere ihtiyaç duyulduğu önceden planlanmıştır. İyi düşünülmüş ve iyi tasarlanmış iç mekân, sabit ve değişken kullanıcılar için modern kullanım şartları içinde yapının özgün haline zarar vermeden mekânın konforu ve kullanıcı memnuniyeti hedeflenmiştir.

Bayıl Kalesi odasında kurulmuş projeksiyon aracılığı ile izletilen belgesel film Bayıl Kalesinin tarihini ziyaretçilere sunmaktadır. Burada Bayıl Kalesi maketi de sergilenmektedir. Mekânda konumlandırılmış beyaz donatılar üzerinde Bayıl Kalesi'nin taş kitabeleri orijinal şeklinde korunarak sergilenmekte ve iç mekânda özgün algısını hissettirmektedir.

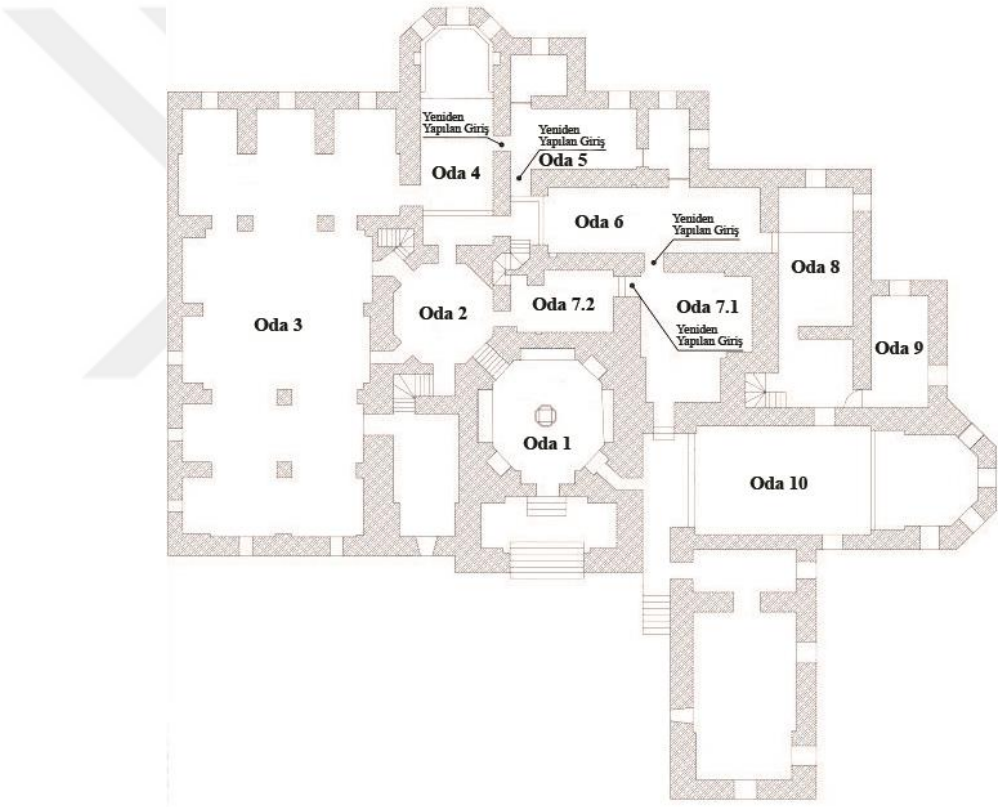
2.3.1.3. Estetik Analizler

Yeniden işlevlendirilen "Şirvanşahlar Sarayı"nın Bayıl Kalesi odasının iç mekânında oluşturulmuş estetik yargının özgün hali ile uyumlu olduğunu görmekteyiz. Renk, form ve dokunun birbiriyle uyumlu olması ve tercihlerinin doğru yapılması estetik yargıyı oluşturmuştur. Bayıl Kalesi odasının yarattığı estetik algı ve atmosfer açısından değerlendirildiğinde, kullanılan mobilyalar, donatılar, dekoratif malzemeler ve benzeri nitelikler mekânın estetik görünüşünü oluştumuştur.

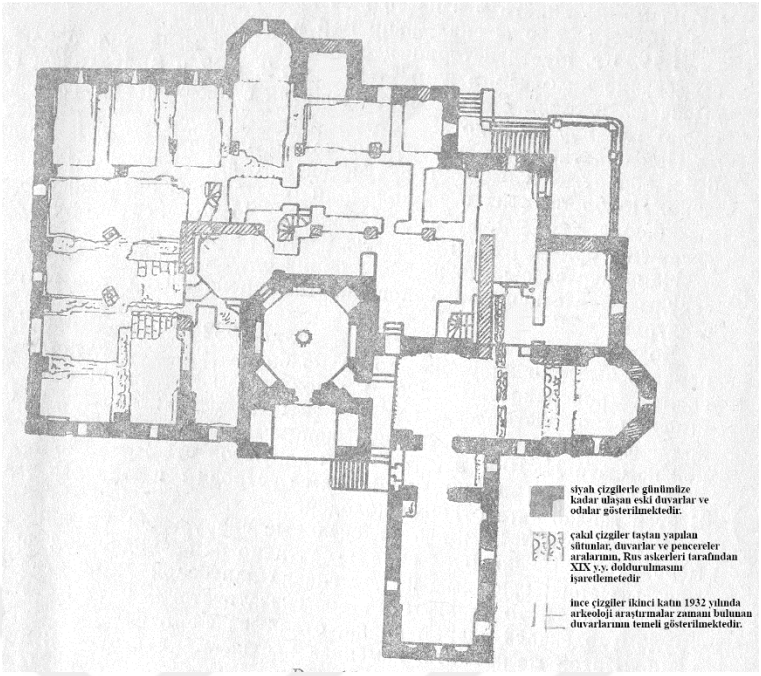
"Şirvanşahlar Sarayı" salonlarında genelde aynı aydınlatma elemanlarının kullanılmasına rağmen yarattığı etki ile eski atmosferini yaşatarak kullanıcıyı içine çekmektedir.

2.3.2. Birinci Kattaki Taht-Taç Salonuna Yönelik Analizler

Saray binasının birinci katında oda 1`de Büyük Sekizköşeli mekanda saray hizmetçilerinin yaşamı 3D animasyon ile izletilmektedir, oda 2`de güvenlik odası, oda 3`te Şirvanşah'a ait taht ve taç sergilenmektedir. Ayrıca burada "Azerbaycanda Müzik" – milli müzik aletleri, günlük eşyalar, halılar, Şirvanşah I İbrahim, Şirvanşah I Halilullah, Şirvanşah Farruh Yasar tanıtımı da sergilenmektedir. oda 4`te Sanat ve işçilik ("Hazineler ve minyatürler", takılar), oda 5`te kaligrafi, oda 6`da mimari yapı parçaları, oda 7`de etnografya, oda 8`de hediyelik eşya standları, oda 9`da depo alanı, oda 10`da Taht salonu bulunmaktadır.

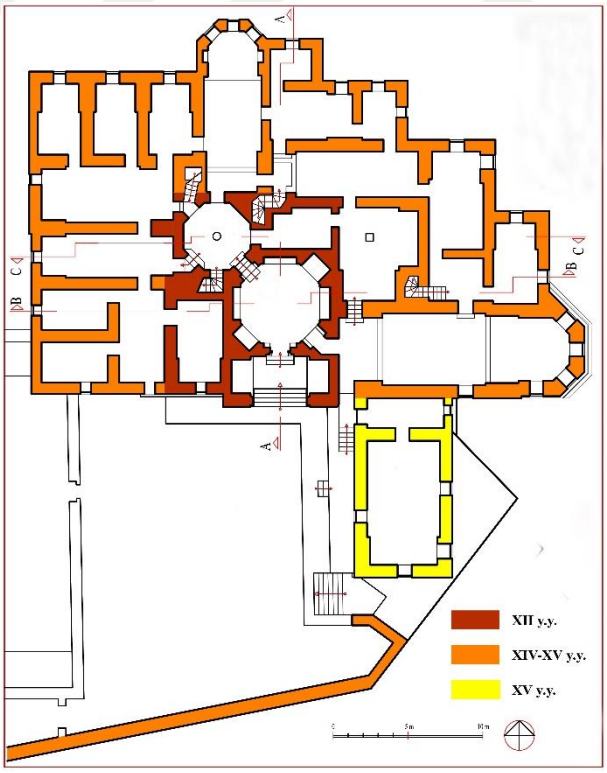

Resim 2.71 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katında yerleşen odalar, Oda 1 – Büyük Sekizköşeli mekân, Oda 2 – güvenlik odası, Oda 3 - Taht-taç Salonu, Oda 4 – "Hazineler ve Minyatürler", Oda 5 – kaligrafi, Oda 6 – mimari yapı parçaları, Oda 7 – etnografya, Oda 8 – hediyelik eşya standları, Oda 9 – depo alanı, Oda 10 – Taht Salonu, 2014 ("Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

Resim 2.72 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının birinci katındaki 25 odayı gösteren plan şeması, 1932 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: Şeblıkin, s.32, 1939)

.

Resim 2.73 : "Şirvanşahlar Sarayı" binasının yapılma aşaması, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: "Şirvanşahlar Sarayı" arşivi)

‘Şirvanşahlar Sarayı’ binasının birinci katında yerleşen giriş salonunda kurulmuş olan modern monitörde Şirvanşahlar devletinin kuşaklarının bağlılığını yansıtan tablo ve harita sunulmaktadır. Birinci katta bulunan Taht-Taç salonu Şirvan hükümdarının oturduğu salondur. Şirvanşahlar Sarayı`nın Taht-Taç salonu yeniden düzenlenerek, sergi standları ve video sunumu ile Şirvanşah devrinin iç mimarlık öğelerini ve atmosferini yaşatmak üzere yeniden işlevlendirilmiştir. Şirvanşahlar devrinde mavi çinilerle süslenmiş sarayın kubbesi şimdi projeksiyon aracılığı ile görseli yansıtılarak sunulmaktadır.

Resim 2.74 : “Şirvanşahlar Sarayı” binasının birinci katı, Taht – Taç salonu, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 76)

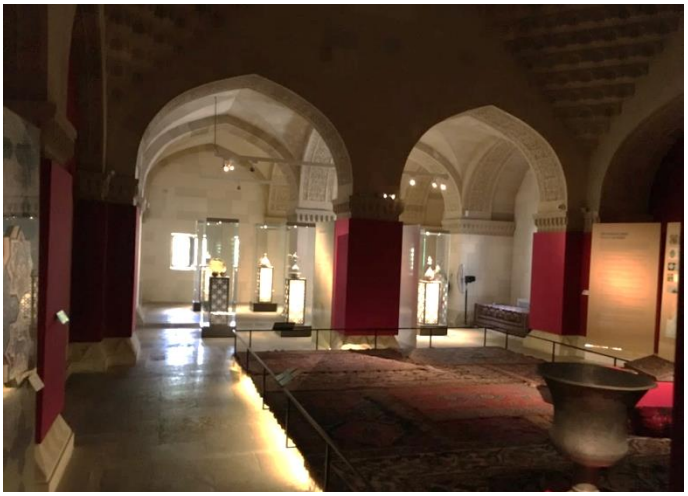
Resim 2.75 : “Şirvanşahlar Sarayı”nın Kubbesi, birinci kat, Taht – Taç salonu, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: Şirvanşahlar Sarayı arşivi)

Resim 2.76 : “Şirvanşahlar Sarayı” binası, birinci katta “Azerbaycanda Müzik” mekânında yerleşen sergi standı – Milli müzik aletleri, XIX y.y. 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 77)

Resim 2.77 : “Şirvanşahlar Sarayı” binası, birinci kat Taht-Taç salonu, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 78)

Resim 2.78 : “Şirvanşahlar Sarayı” binası, birinci kat Taht-Taç salonu, 2014 yılına ait bir fotoğraf (Kaynakça: URL: 79)

2.3.2.1. Teknik Analizler

Çalışmanın bu bölümünde daha önceki bölümlerde yapılan araştırmalar üzerinde, Şirvanşahlar Sarayı binasının birinci katında bulunan ve yeniden işlevlendirilen, Taht-Taç salonu örnek olarak seçilmiş ve analiz edilmiştir. Yapının restorasyon projesinde rolöve ve restitüsyon çalışmaları sırasında salona eklemeler ve çıkarmalar yapılmamış, yeniden işlevlendirilen salonun özgün hali korunmuştur. Salonun iç mekânında herhangi bir bölücü duvar kullanılmamıştır. Bu nedenle yeni işleve uygun kullanılan oda yapının orjinal hacimsel düzeni göz önünde bulundurularak oluşturulduğu söylenebilir.

Bu bölümde Şirvanşahlar Sarayı binasının zemin katında bulunan Taht-Taç salonunun yeni işlevinin ve kullanıcıların gereksinimlerinin teknik açıdan cevap verme kapasitesi incelenmiştir. Taht-Taç salonunun iç mekân düzenine uygun olarak yapılan aydınlatma, teknik servisler, ısıtma, elektrik ve mühendislik gibi teknik proje ve hizmetlerin, odanın sergileme ve düzenine uygun yapıya zarar vermeyen teknikler kullanılarak uygulanmıştır. Odada iç mekân için kullanılan yapay aydınlatma elemanları mevcuttur. Mekânda kullanılan aydınlatma elemanları tavana monte edilerek uygulanmıştır. Aynı elemanlar yapının diğer salonlarında da kullanılmıştır.

Havalandırma sistemi kullanıcı konforu için yapıda düşünülmesi gereken temel kullanımlardan bir tanesidir. Havalandırma sistemi ya da havalandırma projesi bu yapıda mevcut değildir. Yapıda havalandırma ihtiyacı doğal yollarla yapılmaktadır. Yapının dolaşım elemanlarına restorasyon sonrası bakıltığında yeni bir eklenti olmadığını görülmektedir.

2.3.2.2. İşlevsel Analizler

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapının yaşamını sürdürebilmesi için verilen işlevin doğru seçilmesi önemli faktörlerden biridir. Yapının sürdürebilirliğini etkileyen bir çok etkenler vardır. Bu etkenlerden bir tanesi de kullanıcı memnuniyetidir. Kullanıcı gereksinimlerini karşılayan yapılar işlevsel olarak başarılı sayılmaktadır. Müze olarak düşünülen yapının mekânsal açıdan hangi gereksinimlere ihtiyaç duyulduğu önceden planlanmıştır. İyi düşünülmüş ve iyi tasarlanmış iç mekân, sabit ve değişken kullanıcılar için modern kullanım şartları içinde yapının

özgün haline zarar vermeden mekânın konforu ve kullanıcı memnuniyeti hedeflenmiştir.

Taht-Taç salonunda kurulmuş monitörde Şahın tahtı ziyaretçilere üç boyutlu şeklinde sunulmaktadır. Burada Şahın dönemine ait halılar, su kapları ve diğer eşyalar da yer almaktadır.

2.3.2.3. Estetik Analizler

Yeniden işlevlendirilen "Şirvanşahlar Sarayı"nın Taht-Taç salonunun iç mekânında oluşturulmuş estetik yargının özgün hali ile uyumlu olduğu görülmektedir. Renk, form ve dokunun birbiriyle uyumlu olması ve tercihlerinin doğru yapılması estetik yargıyı oluşturmuştur. Taht-Taç salonu yarattığı estetik algı ve atmosfer açısından değerlendirildiğinde, kullanılan mobilyalar, donatılar, dekoratif malzemeler ve benzeri nitelikler mekânın estetik görünüşünü oluştumuştur. Camdan oluşan dolaplar içinde sergilenen eşyalar metalden tasarlanan stantlar üzerinde sunulmaktadırlar.

Kurulmuş cam donatılar üzerinde Şahın dönemine ait olan eşyalar sunulmakta ve iç mekânın özgün algısını hissettirmektedir. "Şirvanşahlar Sarayı" salonlarında genelde aynı aydınlatma elemanlarının kullanılmasına rağmen yarattığı etki ile özgün atmosferini yaşatarak kullanıcıyı içine çekmektedir.

Sergi mobilyası olarak cam kullanılması, mobilyaların tarihi mekânın atmosferinin önüne geçmesini engellemiştir. Cam mobilyalar şeffaflıkları ile iç mekânın eksiksiz ve hatasız algılanmasını mümkün kılmaktadır.

SONUÇ

Yaşam düzeni içerisinde işlevini yitiren tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek yaşatılması düşüncesi tüm Dünya`da uygulanmaktadır. Yeniden işlevlendirme çalışmaları yapının özgün işlevinin dışında ya da özgün işlevi ile yeniden hayat kazandırmak yönünde olabilmektedir. Her iki durumun da problemi yanları olmakta birlikte tarihsel, toplumsal, çevresel, ekonomik, politik, kültür faktörler yeniden işlevlendirme sürecini gerektiren faktörlerdir.

Bu süreç ilerlerken işlev seçimi sırasında binanın mekânsal ve hacimsel durumu, işlevsel kurgusu, binanın konumu ve dolaşım elemanları karar aşamasında etkili olurlar. Bu tip yapılara yapılabilecek müdahaleler mekâna, strüktürel sisteme ve tesisata yapılan müdahaleler olarak çeşitlenirler.

Tez çalışmasına inceleme konusu olarak seçilmiş Bakü`deki "Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" salonları yeniden işlevlendirme aşamasında tezin 1. ve 2. bölümünde açıklamaları yapılan kurumsal bilgilere göre tarihsel, toplumsal, çevresel, ekonomik, politik ve kültürel faktörler gereği yeniden işlevlendirilen mekânlardır. İşlev seçimi sırasında binanın mekânsal, hacimsel durumu, mevcut işlevsel kurgusu, binanın konumu, dolaşım elemanları etkili olmuştur.

Tez kapsamında Sarayın zemin katından seçilen Bayıl Kalesi salonu ve üst katından seçilen salon Taht-Taç salonu teknik, işlevsel ve estetik analizlere tabi tutulmuştur.

Sonuç olarak; salonlar bir tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi konusunda modern teknolojiler, kullanılan malzemeler, donatılar ve benzeri hususlardan dolayı artı değerlere, binanın özgün halini korumadan uygulanan yeniden işlevlendirme uygulamalarında hususlardan dolayı eksi değerlere sahiptir.

"Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi" müze olarak yeniden işlevlendirildiği günden faaliyetinin gezi, ders, sabit ve seyyar sergi, "Açık Kapı", müzik günleri: "Doğu Geceleri", Azerbaycan halk müziğinin temeli olan "Muğam Akşamları", vatanseverlik dersleri gibi çeşitli şekillerden ve yöntemlerden kullanarak günümüzde dünya şöhreti kazanmıştır.

Azerbaycan`ın ortaçağ tarihini öğrencilere görsel olarak Şirvanşahlar Sarayı`nda, açık havada geçen bilgilendirme amaçlı yarışmalar, konferanslar ve b. organize edilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Ahunbay,Z., 2011. *"Tarihi çevre koruma ve restorasyon",* Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Altınoluk, Ü., 1998. *Binaların yeniden kullanımı: program-tasarım uygulama kullanım*, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul.

Arcan, E., 1992. *Mimari tasarıma yaklaşım 1*, İstanbul.

Aşurbəyli, S., 1997. *"Şirvanşahlar dövləti"*, Baki.

Dadaşova S., 2004 *"Şirvanşahların Hakimiyyətlərinin rəmzləri haqqında",* "Xəzər" Universitetinin nəşri, Bakı.

Hasol,D., 2005. *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Саламзаде, А.В., Авалов, Э.В., 1982. *"Принципы пространственной организации ансамбля дворца Ширваншахов в Баку",* Известия Академии Наук Азербайджанской ССР.

Щеблыкин, И.П., 1939. *"Краткий очерк истории дворца Ширваншахов в Баку"*, Баку.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

İbrahimov, K., 2008. *"Экскурсия по археологическим памятникам Баку"* Журнал Ирс Наследие.

İbrahimov, K., 2008. *"The archeological masterpices of Icherisheher",* Azerbaijan review jurnalı.

İbrahimov,K., 2014 *"İçərişəhər: dünya mədəni irsinin incisi"*. Azərbaycan qəzeti, Baki.

İbrahimov, K., 2015. *Şirvanşahlar sarayı ərazisində aparılan arxeoloji tədqiqatlar haqqında*. AMEA Naxçıvan Bölməsinin Xəbərləri.

İbrahimov, K., 2015. *Şirvanşahlar sarayı ərazisində aparılan arxeoloji tədqiqatlar tarixindən. "Şirvanşahlar Sarayı: tarix, həqiqətlər, mülahizələr"*. (Elmi Praktik Konfrans), Bakı.

İbrahimov, K., 2016. *"Bir qalanın tarixi. İçərişəhər tarixdə - Tarix İçərişəhərdə"*. s. 127-173, Bakı.

İbrahimov, K., Əliyev, İ., Axundov, E, 2017. *"2016-cı ildə Bakı xanlarının saray kompleksi ərazisində aşkar olunan hamamda aparılmış arxeoloji qazıntılar haqqında."* Azərbaycan Arxeologiyası və Etnoqrafiyası jurnalı № 1, Bakı.

Leviatov, V.N., 1944. *"Памятники Азербайджанской культуры (Бакинский Дворец Ширваншахов)",* Baky.

Məmmədova, S.M., 2016. *"Şirvanşahların Sarayları - orta əsrlərin tarixi reallıqları və onları təsdiqləyən mənbələr".* Bakı.

3. Tezler

Kaşlı,B., 2009. *"İstanbul'da yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekân müdahaleleri: Santral İstanbul örneği "*, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kocabıyık, Y., 2014. *Yeniden işlevlendirme kavramı ve bu kapsamda İTÜ Taşkışla binasının incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Selçuk,M., 2006. *"Binaların yeniden işlevlendirilmesinde mekânsal kurgunun değerlendirilmesi "*,Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yaldız,E., 2003. *"Konyadaki medrese yapılarının yeniden kullanım koşullarına göre değerlendirilmesi"* ,Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Konya.

İNTERNET RESİM KAYNAKLARI

URL: 1
http://kucukdunya.com/wp-content/uploads/2017/01/IMG_1056.jpg
URL: 2
1)http://www.mimarizm.com/themes/uploads/images/Tekel%20Likor%20Fab.jpg
2) http://www.erbayaluminyum.com.tr/wp-content/uploads/2017/04/quasar-2-1024x682.jpg
URL: 3
https://www.flickr.com/photos/sinandogan/8587281352
URL: 4
https://cs8.pikabu.ru/post_img/2016/06/19/1/146628868013787072.jpg
https://cs4.pikabu.ru/post_img/2016/06/19/1/1466290060155481123.jpg
URL: 5
1)https://gezipgordum.com/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-Dolmabahce-sarayi.jpg
2) https://gezipgordum.com/wp-content/uploads/2015/10/Dolmabahce-sarayi-kristal-merdiven.jpg
URL: 6
1)http://s28.postimg.org/wmsfx77f1/YILDIZ_SARAYI_B_Y_K_MABEYN_K_K_RESTORASYONU1.jpg
2)http://s27.postimg.org/hch3wrtv7/YILDIZ_SARAYI_B_Y_K_MABEYN_K_K_RESTORASYONU_3.jpg
URL: 7
1)https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/f5/3d/0b/f53d0b8e5e0f4e4652c68b528dde045b.jpg
2) http://turizm.fins.az/files/newsgallery/2017/2/14991553882494511849.jpg
URL: 8
1) http://www.bizimyol.info/az/wp-content/uploads/2017/08/edebiyat.jpg
2) http://urban.az/assets/frontend/uploads/editor/raznoye/n2ow3tgtm28.jpg
URL: 9
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/70/Istanbul_Bosphorus_Mimar_Sinan_Fine_Arts_University_IMG_7561_1800.jpg/1200px-Istanbul_Bosphorus_Mimar_Sinan_Fine_Arts_University_IMG_7561_1800.jpg
URL: 10
https://d1rcls0x4prdpf.cloudfront.net/uploads/media_content/picture/9/medium_istanbul_rahmi_koc_museum_interior4.jpg
URL: 11
https://i2.wp.com/www.tozlubilgi.com/wp-content/uploads/2016/03/dc50745832ea893ca46de42f9c19699f.jpg?resize=300%2C200
URL: 12
http://www.kanalistanbul.com.tr/wp-content/uploads/2014/02/cibalitutun.jpg
http://blog.wennergren.org/wp-content/uploads/2014/08/kadirhas.jpg
URL: 13
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/01/Azerbaijan_%28orthographic_projection%29.svg/551px-Azerbaijan_%28orthographic_projection%29.svg.png
URL: 14
http://static.panoramio.com/photos/large/116278881.jpg

URL: 15
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/fa/Baku_Districts_Map.jpg/444px-Baku_Districts_Map.jpg
URL: 16
https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41122
URL: 17
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Plan_of_the_Complex_of_The_Palace_of_the_Shirvanshahs.png
URL: 18
https://2.bp.blogspot.com/-NWHYhCbSX-w/V91cE1-MFNI/AAAAAAAAAek/GRpxTGOO-4AZkAQegtM5UaTA-VatxmzvgCLcB/s640/0_968ac_8bc20de0_XL.jpg
URL: 19
https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41125
URL: 20
https://archnet.org/system/media_contents/contents/41124/original/IMG09934.jpg?1384711916
URL: 21
1)http://www.icherisheher.az/uploads/pages/media/1495089744_8.JPG
2)https://4.bp.blogspot.com/-SqQupaIMhJ4/V91IsDFlNTI/AAAAAAAAAcY/9HnQ_GLpiJM2V93zF1CrzyW0Q0mRl-5MgCEw/s640/Shirvanshax.jpg
URL: 22
1)https://3.bp.blogspot.com/-b62W3MZUI8o/V91rOfLzfZI/AAAAAAAAAgM/QMYRafRJ4XE_lrpPF_aAYiDi6I0AhbH4QCLcB/s640/532af608bebfb.jpg
2)https://igx.4sqi.net/img/general/width960/31232181_ox2Srbnnxn8sbe9zyUFRp6wAOuJH6Nbo-5VVLFydf3A.jpg
URL: 23
https://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_11.jpg
URL: 24
http://wikimapia.org/23461997/az/Bay%C4%B1qalas%C4%B1
URL: 25
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/49/Bay%C4%B1l_q%C9%99srinin_qal%C4%B1qlar%C4%B1.JPG/600px-Bay%C4%B1l_q%C9%99srinin_qal%C4%B1qlar%C4%B1.JPG
URL: 26
http://oxu.azstatic.com/uploads/W1siZiIsIjIwMTUvMTEvMjAvMTUvNTYvNDAvNjcxL2JheWlsX3Flc3JpLmpwZyJdLFsicCIsImVuY29kZSIsImpwZyIsIi1xdWFsaXR5IDgwIl0sWyJwIiwidGh1bWIiLCI1OTB4NTkwXHUwMDNlIl1d?sha=e8eed820
URL: 27
https://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_13.jpg
URL: 28
https://4.bp.blogspot.com/-QCZTBGR_R58/V91O-csst-I/AAAAAAAAAdE/g7F6HWtrsSgR-DHCJKnAJkvwZa20hqSmwCLcB/s640/35.jpg

URL: 29
http://img1.liveinternet.ru/images/attach/c/2//66/639/66639654_i00033.jpg
URL: 30
http://lh6.ggpht.com/-YZZt0foBhng/TOHJrmbW_qI/AAAAAAAAVhY/PBbRAOl_3AQ/i00036.jpg
URL: 31
http://www.icherisheher.gov.az/news,513/lang,ru/#shir7
URL: 32
https://3.bp.blogspot.com/-rCEtaUG0BfY/V91NrAiPWGI/AAAAAAAAAc4/B-oeNBcnsx8e1VmlM4A-AVjRh1I2wOC5wCLcB/s640/repphoto_9937_6333.jpg
URL: 33
http://azer.web.fc2.com/img/shirvanshah-saray2/shirvanshah-saray2_16.jpg
URL: 34
https://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_34.jpg
URL: 35
https://3.bp.blogspot.com/-Dg4RpxoWgvw/V91YMbKlwTI/AAAAAAAAAeI/NHx6XQVI-1QTe3SzuY1GEzhERuYiJkN0wCLcB/s1600/%25D0%259C%25D0%25A0%25D0%259E%25D0%2590.jpg
URL: 36
http://www.icherisheher.gov.az/news,513/lang,ru/#shir15
URL: 37
http://www.gezialemi.com/IMAGES/Baku_hakangeziyor_2016_52.jpg
URL: 38
https://3.bp.blogspot.com/-Dg4RpxoWgvw/V91YMbKlwTI/AAAAAAAAAeI/NHx6XQVI-1QTe3SzuY1GEzhERuYiJkN0wCLcB/s1600/%25D0%259C%25D0%25A0%25D0%259E%25D0%2590.jpg
URL: 39
http://belediyye.az/resulzade/wp-content/uploads/2017/05/17917605_2015393535362358_3198124899446463561_o.jpg
URL: 40
https://3.bp.blogspot.com/-cmhQ7m1Buc0/V91YOSYSKTI/AAAAAAAAAeM/P-sDpTAD_X89keUMlKwGRf415UVpn6UwQCLcB/s1600/%25D0%25BE%25D1%258B%25D0%25B0%25D1%2580%25D0%25BB%25D0%25BE.jpg
URL: 41
http://belediyye.az/resulzade/wp-content/uploads/2017/05/17917605_2015393535362358_3198124899446463561_o.jpg
URL: 42
http://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_19.jpg
URL:43
http://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_21.jpg
URL: 44
http://azer.web.fc2.com/img/shirvanshah-saray2/shirvanshah-saray2_04.jpg

URL: 45
1) http://azer.web.fc2.com/img/shirvanshah-saray2/shirvanshah-saray2_09.jpg
2) http://azer.web.fc2.com/img/shirvanshah-saray2/shirvanshah-saray2_01.jpg
URL: 46
1)https://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_31.jpg
2) http://www.gezialemi.com/IMAGES/Baku_hakangeziyor_2016_54.jpg
URL: 47
http://www.bakuexplorer.com/wp-content/uploads/2015/06/quran.jpg
URL: 48
1)https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41256)
2)http://fb.ru/misc/i/gallery/41970/1372670.jpg
URL: 49
https://archnet.org/system/media_contents/contents/41130/original/IMG09940.jpg?1384711920
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9f/%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B5%D0%B7_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B0_%D0%B2_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg/450px-%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B5%D0%B7_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B0_%D0%B2_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg
URL: 50
http://укроп.org/wp-content/uploads/2016/10/Baku-Shirvanshaxi-650x447-768x528.jpg
URL: 51
http://fb.ru/misc/i/gallery/41970/1372671.jpg
URL: 52
http://www.svetanyc.com/wp-content/uploads/2016/05/DSC_4908-768x512.jpg
URL: 53
http://www.icherisheher.gov.az/news,513/lang,ru/#shir17
URL: 54
1)https://2.bp.blogspot.com/-tgB3eOG_Oew/V91pdFwuY8I/AAAAAAAAAgE/vMVydAPpDfA1ItQG5oFnXAvT6U9Uj88KgCLcB/s320/%25D0%25A1%25D1%2582%25D0%25B0%25D1%2580%25D0%25B0%25D1%258F_%25D0%25BC%25D0%25B5%25D1%2587%25D0%25B5%25D1%2582%25D1%258C_%25D0%25B2_%25D0%25B3._%25D0%2591%25D0%25B0%25D0%25BA%25D1%2583.jpg
2)http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/65/%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B5%D0%B7_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B9_%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%B3._%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg/800px-%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D1%80%D0%B5%D0%B7_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B9_%D0%BC%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%B3._%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg

URL: 55
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2b/%D0%92%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%94%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%86%D0%B0_%D0%B2_%D0%B3._%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg/567px-%D0%92%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%94%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%86%D0%B0_%D0%B2_%D0%B3._%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg
URL: 56
https://4.bp.blogspot.com/-K0TQJpChhLc/V91u4ixQJ4I/AAAAAAAAAgk/5tmSS7arcU8kzu0u5N-zvw5rPnrzSZTLQCLcB/s640/shirvanshakhs20.jpg
URL: 57
http://azerbaijan24.com/files/palace_of_the_shirvanshahs_683x1024_hg6.jpg
URL: 58
https://americaninbaku.files.wordpress.com/2014/09/img_1367.jpg?w=225&h=300
URL: 59
1)https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41128
2)https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41129
URL: 60
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/72/The_eastern_side_of_the_Shah_Mosque_Minaret_1918.jpg/800px-The_eastern_side_of_the_Shah_Mosque_Minaret_1918.jpg
URL: 61
http://www.svetanyc.com/wp-content/uploads/2016/05/DSC_4920-768x512.jpg
URL: 62
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%C5%9Eah_m%C9%99scidinin_q%C3%BCbb%C9%99si.JPG
URL: 63
1)https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41269
2)https://3.bp.blogspot.com/-_xroRFphWaQ/V92nbxDRcmI/AAAAAAAAAhM/al75iv_8rLcQAIpiNrS4wMdTBPlanGwygCLcB/s640/shirvanshakhs13.jpg
URL: 64
http://www.svetanyc.com/wp-content/uploads/2016/05/DSC_4930-768x512.jpg
URL: 65
https://archnet.org/sites/3702/media_contents/41127
URL: 66
1)https://archnet.org/system/media_contents/contents/41275/original/IMG09921.jpg?1384712017
2)https://americaninbaku.files.wordpress.com/2014/09/img_1370.jpg?w=768&h=576
URL: 67
https://hunonchess.com/wp-content/uploads/2016/04/shirvan2.jpg
URL: 68
1)http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/images/thumb/f/fb/Shirvanshah%27s_Palace-bani.jpg/800px-Shirvanshah%27s_Palace-bani.jpg

2)https://americaninbaku.files.wordpress.com/2014/09/img_1369.jpg?w=768&h=576

URL: 69

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e3/%C5%9Eirvan%C5%9Fahlar_saray%C4%B1n%C4%B1n_ovdan%C4%B1.jpg/300px-%C5%9Eirvan%C5%9Fahlar_saray%C4%B1n%C4%B1n_ovdan%C4%B1.jpg

URL: 70

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/ff/Ovdan_%28%C5%9Eirvan%C5%9Fahlar%29.JPG/265px-Ovdan_%28%C5%9Eirvan%C5%9Fahlar%29.JPG

URL: 71

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/%D0%92%D0%B8%D0%B4_%D0%B1%D0%B0%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%86%D0%B0_%D1%81_%D1%8E%D0%B3%D0%BE-%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%8B.jpg

URL: 72

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d4/%D0%A5%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%94%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%86_%D0%B2_%D0%B3._%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83.jpg

URL: 73

http://static.president.az/media/W1siZiIsIjIwMTUvMDYvMTUvNzNjbHZwMzAxOF8yOTI2My5qcGciXSxbInAiLCJ0aHVtYiIsIjY1MHg0MjYiXV0?sha=05ebde60009e1de2

URL: 74

http://www.meros.org/uploads/gallery/d1/07/1c/d110751ca8aae3e7a130e471d9c742ba.JPG

URL: 75

https://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_09.jpg

URL: 76

https://1.bp.blogspot.com/-z7kUzXhlMJY/V91NeQIW8uI/AAAAAAAAAcs/Drmr5BLiF704-Ut5agU7_PIFM9WUpkNYACLcB/s640/23.01.15.6.jpg

URL: 77

http://cdn2.trend.az/media/pictures/2014/03/19/shirvanshahlar_museum_190314_42.jpg

URL: 78

http://i2.wp.com/voropaeff.com/wp-content/uploads/2016/02/IMG_2428.jpg?w=1000

URL: 79

https://igx.4sqi.net/img/general/width960/149707032_SzWQKy8-zCzJQ_0CLGI_QUmzsxlxm7exG3kBPJ1Sc8I.jpg

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Lale CABAROVA

Doğum Yeri ve Tarihi : Bakü, 15.08.1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Azerbaycan Devlet Resim Akademisi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi,
Endüstri Tasarımı Bölümü
2010-2014